

Hodnotový systém v ženské populaci

Bc. Eliška Olšáková

Diplomová práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Eliška OLŠÁKOVÁ**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Hodnotový systém v ženské populaci.**

Zásady pro vypracování:

**Zpracování teoretických východisek pro praktickou část.
Metodologický výzkum, kvantitativní výzkum.
Zpracování a vyhodnocení výzkumu.
Doporučení pro praxi.**

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. Prostředí-člověk-výchova. Brno : Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2

KUČEROVÁ, S. Člověk-hodnoty-výchova (Kapitoly z filozofie výchovy). Prešov : ManaCon, 1996. ISBN 80-85668-34-3

LIPOVETSKY, G. Třetí žena. Neměnnost a proměny ženství. Praha : Prostor, 2000. ISBN 80-7260-030-35

MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. 2. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství Slon, 2008. ISBN 978-80-86429-87-8

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie II, dospělost a stáří. Praha : Karolínium, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5

VODÁČKOVÁ, D. a kol. Krizová intervence. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-342-0

VODÁKOVÁ, A. VODÁKOVÁ, O. Rod ženský. Praha : Sociologické nakladatelství Slon, 2003. ISBN 80-86429-18-0

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Mgr. Leona Hozová
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

17. února 2009

Termín odevzdání diplomové práce:

15. května 2009

Ve Zlíně dne 17. února 2009

L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

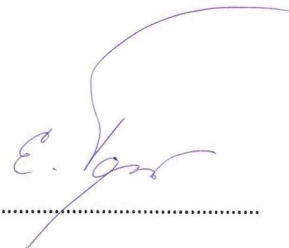
Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 11.05.2009

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá hodnotovým systémem žen. Jejím cílem je zjistit, zda je volný čas ženami vnímán jako hodnota.

Práce je rozdělena na dvě části, část teoretickou a část praktickou. Teoretická část pojednává o ženě a jejích rolích ve společnosti, hodnotovém systému a jeho klasifikaci, o transformacích hodnot, o volném čase a tendencích vývoje volnočasových aktivit, o životním stylu a kvalitě života.

Obsahem praktické části je kvantitativní výzkum realizovaný dotazníkovou metodou u výzkumného vzorku žen ve věku od 20 do 60 let. Výzkum se zaměřuje na současnou hodnotovou orientaci, hodnotu volného času a způsob trávení volného času.

V závěrečné části jsou prezentovány výsledky výzkumu.

Klíčová slova:

žena, role ženy, hodnotový systém, volný čas, životní styl, kvalita života

ABSTRACT

Diploma work deals with value system of women. The aim is to discover if women perceive their free time as a value.

Diploma work is divided into 2 parts- the part theoretical and the part practical. The theoretical part deals with a woman and her roles in the society , with the value system and its classification, transformations of values, free time and tendencies of development of free time activities , with lifestyle and quality of life.

The practical part contains the quantitative research realised by the method of questionnaires made by a sample group of women from the age of 20 to 60. The research concentrates to temporary value direction, to the free time value the the way of spending free time.

The results of the research are presented in the final part.

Keywords:

Woman, role of woman, value system, free time, lifestyle, quality of life

„Žena není možná všechno, ale bez ženy je všechno nic“.

A.Lustig

Děkuji touto cestou Ing. Mgr. Leoně Hozové za vstřícný přístup, odborné vedení diplomové práce, za rady a připomínky, dále RNDr. Evě Kramářové, PhD. za podporu a cenné podněty při zpracování výsledků.

Velké díky patří všem ženám, které se ochotně zúčastnily výzkumu, protože bez jejich přispění by tato práce nevznikla.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 ŽENA	14
1.1 CHARAKTERISTIKA ŽEN Z HLEDISKA VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE	14
1.1.1 Mladá dospělost 20 - 40 let	15
1.1.2 Střední dospělost 40 - 50 let.....	15
1.1.3 Starší dospělost 50 - 60 let	16
1.2 ROLE ŽENY	16
1.2.1 Žena matka	17
1.2.1.1 Hegemonický (vládnoucí) diskurz mateřství a strategie kombinace práce a rodiny v ČR	17
1.2.2 Žena manželka, družka, partnerka.....	18
1.2.3 Žena práce a kariéra	19
1.2.4 Zaměstnaná žena a rodina	20
1.2.5 Profesní kariéra	21
1.2.6 Ženská práce.....	22
1.2.6.1 Práce v domácnosti	23
1.2.6.2 Česká žena na trhu práce.....	23
1.2.7 Žena a prostor veřejný versus prostor domácnosti	24
1.3 PRVNÍ, DRUHÁ A TŘETÍ ŽENA PODLE LIPOVETSKÉHO	25
1.3.1 „První žena“ – žena opovrhovaná	26
1.3.2 „Druhá žena“ – žena opěvovaná	26
1.3.3 „Třetí žena“ – žena neurčitá	27
2 ZÁKLADNÍ POJETÍ HODNOT	28
2.1 KLASIFIKACE HODNOT	29
2.1.1 Přírodní hodnoty:.....	29
2.1.2 Civilizační hodnoty	30
2.1.3 Sféra duchovních hodnot.....	30
2.2 KLASIFIKACE HODNOT Z HLEDISKA PSYCHOLOGIE.....	30
2.3 HODNOTOVÁ ORIENTACE.....	31
2.3.1 Transformace hodnot.....	32
2.3.1.1 Hlavní znaky transformace hodnot:	32
2.3.2 Stabilizace a udržování hodnot	33
3 VOLNÝ ČAS	34
3.1 SPECIFICKÉ ČASOVÉ KATEGORIE.....	34
3.2 POJEM VOLNÝ ČAS.....	35
3.2.1 Definice volného času	36
3.2.2 Specifické znaky volného času.....	37
3.2.3 Činnosti ve volném čase.....	38
3.2.4 Cílové funkce volného času	39
3.2.5 Hlavní tendence vývoje volného času v současné společnosti.....	39

3.2.5.1	Tendence vývoje volnočasových aktivit	40
4	ŽIVOTNÍ STYL	42
4.1	DIFERENCIACE ŽIVOTNÍCH STYLŮ	43
4.2	FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ FORMOVÁNÍ ŽIVOTNÍHO STYLU	45
4.2.1	Globální trendy spoluutvářející životní styl	45
4.3	ZDRAVÝ ŽIVOTNÍ STYL	46
4.3.1	Základní faktory zdravého životního stylu	46
4.4	ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ	47
4.5	KVALITA ŽIVOTA	48
II	PRAKTICKÁ ČÁST	49
5	METODOLOGICKÁ ČÁST	50
5.1	FORMA VÝZKUMU	50
5.1.1	Výzkumný problém	50
5.1.2	Stanovení hypotéz	50
5.2	VÝZKUMNÝ VZOREK	51
5.3	VÝZKUMNÁ METODA	51
5.4	ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ	51
5.4.1	Statistická metoda – chí–kvadrát	51
5.4.2	Test významnosti	52
5.5	ZÁVĚR	52
6	POPIS VÝZKUMU	53
6.1	DOTAZNÍK	53
6.1.1	Administrace dotazníků	53
6.2	ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT	54
6.2.1	Výzkumný vzorek	54
6.2.1.1	Věk žen výzkumného vzorku	56
6.2.2	Hodnotový systém žen	56
6.2.2.1	Hodnotový systém z hlediska bydliště, stavu, vzdělání a věku žen	58
6.2.3	Volný čas žen	61
6.2.3.1	Náplň volného času žen	61
6.2.4	Mimopracovní čas žen	63
6.2.5	Volný čas jako hodnota	65
6.2.6	Spokojenost se způsobem trávení volného času	67
6.2.7	Podpora ženám při volnočasových aktivitách	68
6.2.8	Ideální víkend žen, aneb po čem ženy touží	68
6.2.9	Životní styl výzkumného vzorku žen	69
	ZÁVĚR	70
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	76
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	79
	SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ	80

SEZNAM TABULEK.....	81
SEZNAM PŘÍLOH.....	82

ÚVOD

Ženy, respektive ženská otázka, je v současné době často diskutované téma. Jsou prováděny sociologické studie, které se týkají genderové nerovnosti mužů a žen a z toho pramenící diskriminace žen na trhu práce, nerovnoměrné rozdělení domácích prací a péče o děti, malé zastoupení žen v politice, apod. Vzhledem k tomu, že sama jsem žena zaměstnaná, studující, ale také žena matka, manželka, která se nerada vzdává volnočasových aktivit, které jsou důležité pro svoji relaxační, vzdělávací, motivační, ale také zábavnou funkci, rozhodla jsem se zvolit si ženu a její hodnotový systém, zahrnující i volný čas, jako ústřední téma diplomové práce.

Diplomová práce se zabývá ženami a jejich současnou hodnotovou orientací, hodnotou volného času a způsobem trávení volného času.

Práce je rozdělena na dvě části, část teoretickou a část praktickou. Teoretická část pojednává o ženě a jejích rolích ve společnosti, hodnotovém systému a jeho klasifikaci, o transformacích hodnot, o volném čase a tendencích vývoje volnočasových aktivit, o životním stylu a kvalitě života.

Obsahem praktické části je kvantitativní výzkum realizovaný dotazníkovou metodou u výzkumného vzorku žen ve věku od 20 do 60 let, kterého se zúčastnilo 179 respondentek.

Práce si klade za cíl klasifikovat hodnoty podle bydliště, vzdělání a věku žen výzkumného vzorku a umístění jednotlivých hodnot na pomyslném hodnotovém žebříčku. Mimo hodnotový systém se práce zaměřuje i na volný čas, který jak vyplývá z běžného života je něco, co se nám ženám dostává v dnešní hektické době sporadicky. Množství volného času vždy závisí na mnoha faktorech, např. na věku, struktuře rodiny, počtu dětí, ale také na věku dětí, životním stylu a v neposlední řadě i na ekonomické situaci.

Pohled na ženu jako manželku, matku, ženu v domácnosti, pracovníci, podnikatelku nebo chceme-li kariéristku mě vedl k zamyšlení, jak ženy zvládnou skloubit „domácí a veřejný prostor“, kolik hodin mají ženy volného času v pracovním týdnu a kolik v sobotu a neděli, jaké jsou jejich nejoblíbenější činnosti ve volném čase. Jestli dnešní žena považuje za důležité mít část volného času pouze pro sebe. Co ženám brání v provozování volnočasových aktivit, popř. zda jsou s trávením volného času spokojeny a jak vysoce ve svém hodnotovém žebříčku staví volný čas, a nebo zda jej vůbec za hodnotu považují.

V případě, že je volný čas vnímám ženami jako hodnota, je třeba se zaměřit na to, jestli existuje závislost mezi životním stylem, který do jisté míry charakterizuje činnosti člověka a vnímáním volného času jako hodnoty, stejně tak, jestli existuje závislost mezi vzděláním žen a hodnotou volného času.

S volným časem u žen úzce souvisí starost o domácnost. Ještě pořád ve společnosti převládá názor, že domácí práce jsou doménou žen a pokud jsou v rodině děti, mám na mysli děti vyžadující každodenní péči, velmi těžko si žena při plnění domácích povinností vyhradí volný čas pro sebe a své záliby.

Součástí dotazníkového výzkumu je rovněž mimopracovní čas žen, který zahrnuje kromě volného času, čas vázaný, tzn. čas vynakládaný na opakující se rutinní činnosti každodenního života, které souvisí s vlastními biofyziologickými činnostmi a dále zajištění chodu a provozu domácnosti – nákup, úklid, praní, žehlení, dále péče o děti a vaření atd.

Cílem je rovněž zjistit, jak často ženy činí běžné domácí práce, jak často se věnují partnerovi, hledají informace na internetu, nakupují, jezdí na výlety nebo chodí do kina, divadla apod.

A o jakém ideálním víkendu ženy sní nebo touží? I to je cílem této práce, dát ženám možnost trochu se zasnít a aspoň na papír (dotazník) si přiblížit pocity těch činností, které je nejvíce lákají ve volném čase během ideálního víkendu.

V závěrečné části jsou prezentovány výsledky výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŽENA

V současné době se často používá v souvislosti s ženami a muži pojem gender, který je širší než biologické určení pohlaví. „Zahrnuje v sobě i všechny ty představy, povinnosti, sociální role, omezení i příkazy, mravní hodnocení i podceňování a mocenské vztahy, které jsou ve společnosti vázány na ženy a muže“ (Šiklová, 2007, s. 79). To znamená, že postavení ženy ve společnosti není určeno jen biologickými rozdíly, tj. pohlavím, ale rovněž tím jaká je představa o úloze ženy v té které společnosti a očekávaná sociální role je také to, co je podmíněno zvyky a tradicemi v té které kultuře

Ženskost.

Ve vymezení ženskosti se mísí tradiční pojetí s nově se rozvíjejícími rysy, které jsou nutné pro zvládnutí dnešních požadavků na ženy. Seberealizaci lze vymezit jako aktuální ženskou dvojroli, kdy tradice preferuje ženskou submisivitu, ohleduplnost, ochotu ustoupit, podřídit se a přizpůsobit se společenským očekáváním i potřebám jiných lidí. Na druhé straně racionalita, jakožto rozumový přístup k řešení problémů, který stále není považován za typicky ženský způsob chování.

Ženy jsou emotivnější, více citově vřelejší, kladou větší důraz na uspokojivé mezilidské vztahy. Ženy jsou sociálně citlivější, tím jsou více ovlivněny názory jiných lidí. Dovedou lépe porozumět neverbálním projevům, jsou ochotnější naslouchat. V zátěžové situaci jsou otevřenější a spíše hledají pomoc.

Pojem ženství zahrnuje rovněž vztah k tělu, je kladen důraz na celkový vzhled, na štíhlost, atraktivnost a upravenost (Vágnerová, 2007).

1.1 Charakteristika žen z hlediska vývojové psychologie

Podle Vágnerové (2007) se člení dospělost a stáří do několika životních období – období mladé dospělosti, střední dospělosti, starší dospělosti, raného stáří a období pravého stáří. Dospělost je možné vymezit z několika hledisek, např. z hlediska biologického, psychosociálního. Psychosociální znaky se projevují **změnou osobnosti** (zodpovědnost za své rozhodování, odhad vlastních sil a kompetencí, ovládnutí emocí a jednání), dále

změnami v socializační oblasti (osamostatnění od původní rodiny, zralost vztahů v profesní oblasti, akceptace párového soužití) a **ekonomickou nezávislostí**.

Pro další orientaci v praktické části bude použito členění dospělosti v rozmezí 20 až 60 let na období mladé, střední a starší dospělosti podle Vágnerové (2007).

1.1.1 Mladá dospělost 20 - 40 let

Mladá dospělost je obdobím intimity a počátku generativity, tzn. zakládání nové generace, mít někoho, pečovat o někoho. Rozvíjí se kognitivní schopnosti. Stabilizuje se emoční prožívání a zlepšuje se schopnost emoční regulace, tj. potřeba vyjádřit vztahové emoce a aktuální pocity. V tomto období socializační změny zahrnují především přijetí nových rolí a s nimi spojených způsobů chování, dále vyjasnění vztahu k hodnotám a normám, prezentovaných různými skupinami (kamarádi, rodina, škola apod.) a dovršení vývoje morálního uvažování. Do období mladé dospělosti je nakumulováno několik zásadních životních mezníků: stabilnější profesní postavení, manželství, popř. jiná forma trvalejšího partnerství, rodičovství. V tomto období se mění hodnotové preference a z nich vyplývající postoj mladých lidí, narůstá význam práce a rodiny, klesá hodnota volného času.

1.1.2 Střední dospělost 40 - 50 let

Vágnerová (2007) střední věk charakterizuje, jak vrcholem zralosti, tak obdobím nárůstu zodpovědnosti a připravenosti ji akceptovat, rovněž tak obdobím protikladů. Je to období relativní stability emočního prožívání. Pozornost a zodpovědnost se přesunuje od dětí ke stárnoucím rodičům, kterým poskytují praktickou pomoc i emoční podporu. Důležitou charakteristikou tohoto období je to, že se uzavírají některé životní možnosti, u žen je to například mateřství, další se jistým způsobem redukují. Je to období bilancování, kdy si člověk uvědomuje svou minulost a vytváří představy o budoucnosti. Tento věk je ovlivněn sociokulturním kontextem, dosavadním životem, rovněž velký význam mají osobní zkušenosti, životní události a životní mezníky. Jedním z typických rysů proměny postojů je odklon od formálního plnění standardních očekávání a uvolnění se z vazby na rodinu, které je výraznější u žen.

1.1.3 Starší dospělost 50 - 60 let

V období starší dospělosti si jedinec uvědomuje zhoršování fyzické i psychické kondice, sociálního postavení v důsledku čehož mění postoj k vlastnímu životu. Věk 50 let je považován za mezník počátku stárnutí. Změna pojetí generativity je spojena s vědomím přibližujícího se konce života. Proměna generativity se projevuje jak v profesní roli (potřeba předávat zkušenost), tak v rodičovské roli (narození vnoučat). Mění se rovněž postoje ke světu, k jiným lidem, k sobě samému i k vlastnímu jednání. Žena uzavírá jednu fázi vývoje své ženské role, její biologické i sociální proměny jsou výraznější. Dostává se do věku, kdy končí období její plodnosti. Nároky na rodinu jsou menší, což ženu nutí hledat nový cíl a definovat novou roli. Ženská generativita se může projevit tendencí vládnout široké rodině a pečovat o ni. Ženy se stávají nezávislejší a dominantnější, více se zaměřují na sebeprosazování. Stávají se sebevědomější a samostatnější. Z psychologického hlediska jsou v tomto období důležité hormonální proměny, tzv. menopauza u žen (Vágnerová, 2007).

1.2 Role ženy

Obecně je podle Kellera (1997) sociální role chování (jednání) očekávané vzhledem k držiteli určitého sociálního statusu, což je pozice, kterou jednatel zaujímá vzhledem k druhým lidem v rámci daného sociálního systému (pohlaví, věk, profese, vzdělání apod.).

I u žen je souběh několika rolí – role matky, manželky, zaměstnankyně, poslankyně, spolupracovnice apod. V případě těžce slučitelných očekávání může dojít ke konfliktu mezi rolemi, jsou to situace, kdy je nutné volit, jaké očekávání do jaké míry uspokojit (např. být dobrou matkou nebo úspěšnou vědeckou pracovnící, tzn. jak skloubit co nejlépe tyto dvě role, to jsou časté problémy současných žen). Vodáková (2003) ve svém díle *Rod ženský* mluví o schizofrenii ženských rolí v případě střídání prostoru veřejného a prostoru soukromého – domácnosti.

1.2.1 Žena matka

V případě, že žena přijme roli matky má jasně vymezené práva a povinnosti, tato role je biologicky daná a představuje základní poslání ženy. Mateřství se skládá jak z konkrétních činností, pocitů a praktik, tak ze specifického typu diskurzu, což zahrnuje všechno to, co se o mateřství píše mluví, ale také přemýšlí. Podle Dudové (2007) je mateřství vnímáno jako téměř synonymické s ženstvím, oboje tvoří stejnou část identity. Pečování je významově spojeno se ženou, potažmo s možností mít děti. Sladění práce a rodiny je pro ženy velmi náročné, ale z každodenní zkušenosti většiny žen víme, že je to realizovatelné. Cenou, kterou za to ženy platí je nedostatek volného času, pocit nedostatečnosti, nutnost vzdát se některých ambicí. Filipcová (1966) nazývá ženu, která se stává matkou a jakousi osou rodiny, nejrodinotvornějším elementem.

V dnešní době je nutné si připomínat, že muž-živitel, žena-matka na plný úvazek není tradiční model rodiny. Můžeme říci, že se jedná o ahistorický mýtus, který dává ženám možnost volby mezi rolí matky-hospodyně, a nebo svobodné bezdětné kariéristky.

Křížková (2007) ze Sociologického ústavu AV ČR ve svém pojednání Povolání: matka na plný úvazek uveřejněném na internetu dne 23.8.2006 zastává názor, že v naší společnosti mají větší kredit ty ženy, které dají přednost rodině před budováním vlastní kariéry. Dále uvádí: *„v naší společnosti totiž stále ještě přetrvává rodinná ideologie ve smyslu, že pro dítě je co nejdlejší přítomnost matky nepostradatelná a nemůže ji nahradit například ani výchova otce. Na druhou stranu je také zvláště mezi českými ženami významně zastoupen názor, že pracovní aktivní a spokojená matka, která má na děti méně času a dává jim tak dostatek svobody a samostatnosti, je lepší než frustrovaná matka v domácnosti. I to je důvod - vedle nutnosti finančního zajištění rodiny a dalších faktorů - proč je u nás poměrně málo žen, které se věnují pouze rodině“.*

1.2.1.1 Hegemonický (vládnoucí) diskurz mateřství a strategie kombinace práce a rodiny v ČR

Hegemonický diskurz mateřství určuje, jak má vypadat správné mateřství, a především vylučuje jiné alternativy. Pro popis diskurzu mateřství vládnoucího v ČR používá Dudová (2007) termín „dobrá matka“, tzn., že je zaměřena výhradně na pečování o své děti, své vlastní zájmy ztotožňuje se zájmy svých dětí, popř. je staví do pozadí, věnuje svým dětem maximum své energie, času a citů.

- Matka patří k dítěti – měla by se mu nepřetržitě věnovat, její zájmy přestávají mít váhu, dobrovolně si zvolí několikaleté období, kdy se bude věnovat výhradně dítěti. Odchodem dítěte z domova: s narozením další generace by měla převzít roli babičky.
- Do tří let by mělo být dítě s matkou – v ČR je rozšířena hranice tří let, která je posilována sociální politikou státu (rušení jeslí, nedostatek míst ve školkách pro děti mladší 3 let).
- Správná žena zvládne všechno sama – tzn. nejen péči o dítě, ale i všechny domácí práce. Nepotřebuje žádné pomocnice v domácnosti.

Česká republika je v evropském kontextu zemí, ve které se po mateřské dovolené vrací nejmenší procento matek do původního zaměstnání. Po ukončení výhradně pečovatelského období nastupují ženy do práce na plný úvazek, i když by raději volily částečný, tyto však nejsou zaměstnavateli v ČR poskytovány (Dudová, 2007).

1.2.2 Žena manželka, družka, partnerka

Jednou z velmi důležitých rolí žen, je role manželky, partnerky a nebo družky, která je spjata se získáním určité pozice, ať už ve vzájemném vztahu žijí jako sezdaný nebo nesezdaný pár.

Význam této role je spojen mimo jiné i s vývojovým obdobím žen, kdy v každém tomto období je ženou chápána potřeba mít vedle sebe partnera jinak. Partnerský, ale i manželský vztah je velmi důležitým prostředkem osobního rozvoje. Obecně platí, že žena častěji než muž touží být milována, oceňována i uznávána, chce se cítit v bezpečí.

Vágnerová (2007) uvádí, že ženy kladou větší důraz na vyjádření citů, vztah více prožívají, mají silnější potřebu si jej udržet. Žena považuje za ztrátu důležité hodnoty pokud se vztah, který je pro ni důležitý rozpadne.

Rovněž uzavření manželství je důležitým mezníkem, který přináší větší zátěž pro ženy než muže a z toho vyplývá v manželství i jejich menší spokojenost, protože často cítí, že nebyla splněna jejich očekávání, se kterými do svazku vstupovaly.

Manželská role je náročná v období, kdy přichází do vztahu děti a žena se ocitá v roli matky, zde často dochází ke krizi ve vztahu, protože pozornost, která byla doposud soustředěna na manžela, se přesouvá na narozené dítě.

1.2.3 Žena práce a kariéra

Masaříková (in Vodáková, 2003) vidí ekonomické hledisko placené práce jako nástroj pro osamostatnění, finanční nezávislost, dále možnost získání sociálního kapitálu – cenných profesních, ale i osobních kontaktů.

Přestože pracovní nasazení žen je vysoké a vytváří ženám určité uspokojení nemají zpravidla takové kariérové ambice jako muži. Pokud je úspěšný muž ve své práci, považuje se oddanost manželky za něco samozřejmého. Oddanost je možno vnímat jak citovou, tak finanční. Předpokládá se, že se jedná o ženu bez kariérových plánů, popř. pracovních ambicí. Naproti tomu, pokud je ambiciózní žena, muž stejnou oddaností nedisponuje. Ženy, jejichž životní styl je orientovaný na práci žijí ve dvoukariérovém manželství. V tomto vztahu se s pomocí partnera sice počítá, ale je to spíše pomocník v domácnosti, přesto to ženu nezavazuje zodpovědnosti za chod domácnosti a fungování rodiny.

Současným problémem nejen v naší společnosti je diskriminace z pohledu gender. Podle sociologické studie Skálové (2007) jsou ženy nejčastěji diskriminovanou skupinou, respektive diskriminace z hlediska pohlaví je nejrozšířenějším typem diskriminace, ale i přesto je zaměstnanost žen v ČR blízko evropskému průměru, což je 58,6% (evropský průměr je 60%). V České republice se projevuje diskriminace především při přijímání do zaměstnání, stále se objevují otázky, týkající se počtu dětí, popř. zajištění hlídání (i přes to, že zákaz diskriminace byl zaveden do Zákoníku práce již v roce 2001), dále rovného zacházení v průběhu zaměstnání a v neposlední řadě odměňování.

Tento problém se netýká jen Českých žen, ale žen všeobecně, v roce 1975 zavedlo Evropské společenství Zákon o rovném odměňování v němž byl zakotven tzv. „princip rovnosti odměňování“ (Giddens, 1997).

1.2.4 Zaměstnaná žena a rodina

Možný (2008, s. 177) uvádí, „že podle odhadů Světové organizace práce připadají na ženy, které tvoří zhruba polovinu lidstva, dvě třetiny odpracovaných hodin, deset procent vyplacených mezd a jedno procento vlastnictví majetku“, tzn. velký díl práce žen je vykonáván mimo zaměstnání a přestože je tato práce degradovaná na práci druhořadou měla by být sociálně stejně významná. Již z minulosti je patrné, že sloučení rolí mateřské a zaměstnanecké bylo vnímáno s vývojem společnosti různě.

Tři postoje k zaměstnanosti vdaných žen, které se formovaly v první polovině 20 století (Možný, 2008):

1. Konzervativní stanovisko – žádná žena nepracuje mimo svou domácnost. Tímto stanoviskem byla ovlivňována i výchova, tzn. děvčata byla vychovávána, tak aby pomáhaly matce v domácnosti dokud se samy nestanou matkami a nepřevzou starost o vlastní domácnost. Muži jsou považováni za živitele a ženy nemají mužům konkurovat v soutěži o pracovní místa.
2. Neokonzervativní stanovisko – samozřejmostí je pouze práce pro ženy, které nemají děti a to i v případě, že jsou vdané. Jakmile se narodí děti, ženy přestávají pracovat až do okamžiku, kdy děti jejich péči tolik nepotřebují. Fundamentalističtější postoj předpokládá, že je pro ženu důležitější péče o vnuky, stárnoucí rodiče než práce. Upřednostňuje se před prací pečování o kohokoli z blízké rodiny
3. Egalitární přístup – devalvace ženské kvalifikace v době péče o děti, hlavně v případech, kdy má žena vyšší kvalifikaci, pracuje v oboru, který se rychle rozvíjí a její mateřská fáze je delší. Po návratu je odsouzena k méně kvalifikované práci. Egalitární postoj vychází z toho, že se jedná o znevýhodnění, které se neslučuje s rovností příležitostí. Životní politika těch žen, které vidí svou situaci z perspektivy tohoto přístupu je ovlivněna snahou o zapojení muže do péče o dítě po dobu rodičovské dovolené. „Podíl pečujících otců na rodičovské dovolené kolísá v letech 1993 – 2006 mezi 0,9 – 0,4 procenty“ (Masaříková in Možný 2008, s. 182).

Vágnerová (2007) uvádí, že rozhodování mezi rodinou a profesí závisí i na osobnosti ženy:

- a) Orientace ženy na rodinu – převládají vlastnosti jako submisivita, ochota k přizpůsobení, kompromisu, citovost a empatičnost, což jsou typicky

ženské vlastnosti. Naopak omezuje ctižádostivost a důraz na individuální prosazení a výkon.

- b) Orientace ženy na profesi – převládá větší dominance, asertivita, důraz na individuální prosazení a výkon. To platí zejména u žen, které zaujímají vyšší profesní postavení.

Pozitivní je, že ženy při svém rozhodování vychází nejen z pozice své orientace na rodinu nebo profesi, ale i díky svému svobodnému výběru. Většina z nich volí kombinaci obou rolí, tuto skutečnost potvrdil i sociologický výzkum publikovaný v roce 1998, zaměřený na mladé ženy narozené v sedmdesátých letech, které patří k tzv. nové generaci. Závěrem výzkumu bylo tvrzení, že *„I přes různou orientaci si současné mladé ženy uvědomují, že zdrojem sebevědomí a jejich společenského uznání není pouze jejich mateřská role, a nebo postavení v zaměstnání, ale kombinace identity pracující ženy a matky“* (Heitlingerová, Trnková, 1998, s. 193).

Důkazem prolínání obou rolí je i skutečnost, že z výzkumného šetření Proměny 2005 Sociologického ústavu AV ČR jak uvádí Křížková a Vohlídalová (2008, s. 87): *„vyplývalo, že 90% párů (ať už sezdáných, či kohabitujiících) ve věku od 25 do 54 let tvoří dva ekonomicky aktivní jedinci. Partnerství, v nichž muž představuje jediného živitele tvoří pouze 6,5% všech párů“*.

1.2.5 Profesionální kariéra

Z hlediska vývojové psychologie je profesionální kariéra a profesionální aspirace charakterizována :

- profesionální kariéra žen středního věku – ženy, které podřídily své profesionální ambice rodině se na konci mladé dospělosti vrací do zaměstnání. *„Ekonomická aktivita žen je ve středním věku na svém vrcholu, v této době je zaměstnáno 90 % z nich“* Čermáková (In Vágnerová, 2007, s. 71). Většina českých žen považuje profesi za důležitou součást jejich identity, která je důležitá jak pro dosažení určité sociální prestiže, tak na rozšíření sociálních kontaktů. Ženy mají nyní šanci zaměřit se na seberealizaci, oproštěnou od stresu, který jim přinášela nutnost zvládnout domácnost i rodinu. Žena hledá uplatnění a ocenění ve společnosti a spolu s tím ustupují preference rodiny.

- profesní aspirace čtyřicátnic bývají různé s ohledem na dosaženou úroveň znalostí a dovedností. Určitá skupina žen usiluje o další profesní rozvoj a klade na něj větší důraz než na péči o rodinu, začínají se orientovat na úspěch v zaměstnání a výkon. Další skupina usiluje o stabilizaci, tzn. že je spokojena s dosaženou pracovní pozicí (Vágnerová, 2007).

1.2.6 Ženská práce

Fenomén „ženské práce“ – za ženskou práci považujeme hlavně ty činnosti, které jsou historicky spojovány se ženami, ať už proto, že tyto činnosti výhradně vykonávaly a nebo, že rysy těchto činností se vtiskly do charakteristiky žen.

Charakteristické znaky ženské práce:

Vodáková (2008) uvádí následující charakteristiku znaků ženské práce:

1. Zaměření na konkrétní objekt, práce se realizuje spíše v kratších intervalech (jako jsou domácí práce, práce v zemědělství, ve zdravotnictví. Ženám většinou nevyhovují dlouhodobé úkoly postavené na abstraktním myšlení s těžko představitelnými efekty (vědecká práce).
2. Schopnost pečlivé a mravenčí práce, vyžadující trpělivost, ne fantazii (tovární práce, laboratorní pokusy..),
3. Potřeba zabývat se lidmi, chuť komunikovat s lidmi. Ženy nejen že tento typ práce dobře zvládají, ale tato práce je i výrazně přitahuje. Jedná se o jakýsi typ služby, které mají ženy zažitý více než muži. Žena je vnímán jako prototyp ženy v domácnosti, který pečuje o své blízké a tuto činnost chápe jako poslání.
4. Nechuť a neschopnost vykonávat vedoucí funkce, oproti tomu větší přizpůsobivost v podřízeném postavení, což je přisobováno nedostatečným organizačním schopnostem žen. Dále také s uznáváním mužů jako přirozených vůdčích typů. Což dokazuje fakt, že je velmi málo žen ve vůdčích pozicích. Žena často s vyšší kvalifikací je schopna se přizpůsobit ve své práci mužskému vedení.

Přestože je velká spousta žen, které vykonávají i tzv. „mužské práce“ a jsou v nich velmi úspěšné, nerovnocenné hodnocení muže a ženy, jejich rolí ve společnosti, dominantní postavení muže zhodnocuje jeho konkrétní práci i „mužskou práci“ jako takovou.

1.2.6.1 Práce v domácnosti

Nejčastěji je mezi ženskou prací řazena práce v domácnosti, která slouží členům rodiny, je to práce nejen nezbytná, ale je taky považována za službu bližnímu, vycházející z rodinné soudržnosti a pomáhající ji zároveň rozvíjet. Tato práce může ženě přinášet pocit satisfakce, radosti a může ji svým způsobem přitahovat (Vodáková, 2008).

Definice domácí práce je českými ženami chápána „odlišně“ než na Západě. Na Západě jsou „domácí práce“ spojovány s klasickou prací hospodyně: mytí nádobí, praní, vaření apod. České ženy však definují pojem „domácí práce“ jako libovolnou činnost, spojenou s chodem domácnosti, včetně úkolů, které předtím označily za „mužskou práci“ (opravit pračku, naštípat dříví, apod.). Tato obecněji pojatá definice prozrazuje chápání domova jako širší domény, jež pro svůj chod potřebuje přispění muže i ženy. Nová, z širšího pohledu chápána definice „domácích prací“ jakožto „množiny všech prací v domácnosti“ vyžadujících dělbu práce mezi manžely, narušuje pravděpodobně obecně přijímaného pojmu „domov“ jakožto soukromé (výlučně) sféry žen (Heitlingerová, Trnková, 1998).

1.2.6.2 Česká žena na trhu práce

Ženy na trhu práce převládají hlavně v povoláních nebo v profesích sociálních pracovníc, zdravotních sester, učitelek, bankovních úřednic. Je to profese, která bývá často spojena s péčí o druhé. Tento sektor bývá často nazýván sekundárním sektorem, pro který jsou charakteristické znaky jako nižší plat, nižší prestiž vykonávané profese, obvykle pomalejší kariérní růst. Typickým znakem rovněž může být nízké zastoupení mužů v těchto profesích. V současné společnosti je uplatnění žen na trhu práce a rovný přístup základním právem. „V České republice v druhé polovině devadesátých let 20. století prudce poklesla porodnost, ale mírně poklesla i zaměstnanost žen. Vzhledem k tomu, že naprostou většinu pracovních úvazků představuje práce na plný úvazek je zaměstnanost stále ještě poměrně vysoká. Jenže problém neleží v jednoduše definovaném právu pracovat, ale právě v právu propojit práci a péči v rámci životních strategií žen i mužů“ Křížková a Vohlídalová (2008, s. 86). Dalšími rozdíly na trhu práce, kromě nejistoty, spojené právě s výše

popsaným propojením rolí je i odměna za vykonanou práci, která bývá nižší než odměna, která je přiznána muži.

Křížková a Vohlídalová (2008) poukazují na to, že rodičovství je pro ženu na českém trhu práce handicapem a pokládají si otázku Kdo se bojí zaměstnané matky?. Odpověď je překvapivá :

- 1) **stát**, který tím, jak má nastavenou rodinnou a zaměstnaneckou politiku, podporuje nerovné začlenění žen na trh práce
- 2) **zaměstnavatel** - diskriminace z hlediska přijímání do zaměstnání, obava z důvodu potencionálního nebo stávajícího mateřství, nenabízí ženám flexibilní úvazky, pokud jsou, bývají pro ženu nevýhodné
- 3) **žena**, která se obává budoucího mateřství, proto své mateřství často odkládá a nebo zůstává bezdětná

1.2.7 Žena a prostor veřejný versus prostor domácnosti

Prostorem veřejným, kde žena působí se rozumí vše, co je v protikladu domácnosti. Je to její profese, příslušnost k určité skupině, ať už referenční nebo členské, politická angažovanost, apod. Tento prostor se prolíná s prostorem domácnosti, žena přebírá různé sociální role spojené s těmito dvěma prostory. Za prostor domácnosti můžeme v nejužším slova smyslu označit rodinu, která je primární skupinou, která plní řadu funkcí, ve které dochází k primární socializaci jedince a rovněž je to místo, z něhož se vychází do prostoru veřejného. Prostorem domácnosti v pojetí žen, chápeme ženu, jako ženu v domácnosti nebo ženu pečovatelku, která volí mezi prací a péčí o domácnost.

Jak uvádí Vodáková (2003, s. 139): „časově následné i paralelní střídání prostoru veřejného a prostoru domácnosti je poněkud namáhavé, schizofrenní, málokdy jde o vyvážené prožívání obou sfér. Přesto tuto cestu, tuto životní kombinaci dnes volí většina žen“.

Existuje řada sfér v prostoru veřejném, kde je velmi malé zastoupení žen, jak v oblastech podnikatelského života, tak je všeobecné nízké povědomí o ženách političkách, stejně jako je nízké jejich zastoupení v politice.

Giddens (1997) ve svém díle Sociologie se zamýšlí, nejen nad tímto nízkým zastoupením, ale spíše nad tím, jak pomalu se tato situace mění. Stejně překážky jako jsou v ekonomice se objevují i v politice. Ambice a politický vzestup vždy vyžaduje spoustu úsilí a času, což je pro ženy velmi náročné, hlavně pokud zastávají roli matky a plní úkoly spojené s chodem domácnosti. Dalším důvodem se mu jeví velká koncentrace moci, která v politice vzniká, s níž se muži neradi loučí.

Autorka poukazuje na nutnost odlišovat jednak potřebu separace obou prostorů, která bývá spojena s osobní snahou žít v těchto dvou světech, které se vzájemně doplňují, tak také to na jaké překážky ve skutečnosti naráží. Část žen hledá svobodu v prostoru domácím, cítí se zde dobře, připadají si užitečné, mají v rodině určité postavení mohou si samy organizovat čas. Na druhé straně jsou ženy, které nalézají svobodu v prostoru veřejném, kde uplatňují své znalosti, dovednosti, jsou součástí kolektivu, mají potřebu být užitečné pro společnost. Těmto ženám v prostoru domácím chybí seberealizace a pocit uspokojení z vlastní práce. Je nutno brát na zřetel tu skutečnost, že tím, že se ženě otevřel prostor veřejný, nezbavuje ji to práce v domácnosti, která se váže především na chod domácnosti, na rodinu, péči o výchovu dětí, atd. (Vodáková, 2003).

1.3 První, druhá a třetí žena podle Lipovetského

Lipovetsky (2000) ve svém díle charakterizuje vývoj v postavení ženy ve společnosti ve třech etapách, kdy současnou ženu nazývá „třetí ženou“, představující nový historický model, pro který je typické :

- historické uznání práce žen a jejich přístup ke vzdělání
- ženská moc nad plozením
- soužití bez sňatku a bez potomků
- posílení rovnostářského pojetí partnerské dvojice

Třetí etapu nazývá epochou, která zahájila převratné změny ve způsobu socializace a individualizace žen. Změn se týká zavedením všeobecné platnosti principu svobodné

vlády nad sebou samým a novou ekonomikou ženské moci. Stejně jako Možný mluví o vynálezu antikoncepce : „Vynález antikoncepce dává ženě do rukou suverénní rozhodnutí o tom, zda, kdy a kolik bude mít dětí má pro lidstvo epochální význam“ (Možný, 2008, s. 143).

Model „třetí ženy“ sice zavádí klíčový přelom v dějinách žen, nicméně je třeba zdůraznit, že v žádném případě neznamena vymizení nerovností mezi pohlavími, zvláště v oblasti orientace vzdělání, vztahu k rodinnému životu, zaměstnání a odměňování (Lipovetsky, 2000).

1.3.1 „První žena“ – žena opovrhovaná

Z hlediska modelu „první ženy“, jako ženy opovrhované, autor vychází ze všeobecné zásady, která znamenala nadvládu mužů nad ženami v tehdejší společnosti. Činnosti, které byly společností hodnoceny, byly pouze ty, které vykonávali muži. Stejně tak je toto období charakterizováno sňatkovými dohodami, vznešeným a uctívaným posláním válečníka, politika, to vše jsou důkazní prostředky pro nadvládu mužů nad ženami. Ženy jsou vyloučeny z prestižních sfér, všechno ženské je podrobeno ponížení, nejvyšší všeobecný zákon lidských společností dlouhodobé historické perspektivy ustavuje společenské, politické i symbolické panství mužů. K nejzákladnější roli žen patřilo mateřství, které není zcela znehodnoceno, ale i zde platí podřízenost mužům. Těmito rysy můžeme charakterizovat ženu téměř do období vrcholného středověku.

1.3.2 „Druhá žena“ – žena opěvovaná

Podle Lipovetského (2000) druhý model – „druhá žena“ aneb žena opěvovaná – počátky tohoto období sahají do vrcholného středověku a přetrvaly až do počátku devatenáctého století. Cílem je odhalit ženské role a jejich vliv. Prospěšné působení žen na mravy, zdvořilost a umění žít je osvícenci obdivováno a ženu manželku – matku – vychovatelku považují za světici v osmnáctém a dále pak hlavně v devatenáctém století.

Toto období je charakteristické tím, že žena je prohlášena za bližší Bohu než muž a matka je opěvována v lyrických výlevech. Společenská hierarchie pohlaví nebyla zrušena ani bezmeznou idealizací ženy. Rozhodnutí, která měla společenský i rodinný význam byla

v kompetenci mužů. Naopak je žena povinována muži poslušností, v politickém životě pro ni není místo, stejně jako není možná její ekonomická i intelektuální nezávislost. Přestože není rovnocenná muži vystupuje ze stínu opovržení. Jak uvádí Lipovetsky (2000, s. 221): *„Na rozdíl od minulosti se nyní ženě přisuzuje schopnost civilizovat mravy, role vládkyně nad mužskými sny, úloha krásného pohlaví, vychovatelka dětí a strážkyně rodinného krbu. Specifické pravomoci žen se nyní těší úctě a jsou postaveny na piedestal“.*

1.3.3 „Třetí žena“ – žena neurčitá

„Třetí žena“ aneb žena neurčitá - společenské postavení a úděl žen představuje nepopíratelný zlom. Dosud společensky a jaksi přirozeně předurčené cesty se výrazně mění. Jak uvádí Lipovetsky (2000, s. 222): *„tato epocha končí před našima očima. Žena vystoupila z domácnosti a ženský úděl se poprvé v dějinách dostal do éry nepředvídatelnosti či strukturální otevřenosti. Jaká zahájit studia? K jaké směřovat profesi? O jakou kariéru usilovat? Vdát se, anebo žít v konkubinátu? Rozvést se, anebo ne? Kolik mít dětí a kdy? Mít je v rámci manželského svazku, nebo mimo něj? Pracovat na částečný, anebo na plný úvazek? Jak skloubit profesionální a mateřský život? V ženské existenci se vše stalo otázkou volby, tázání a posouzení“.*

Současnou, tedy „třetí ženu“ autor nazývá sebevýtvořem, je plně zodpovědná sama sobě za svou seberealizaci, své uplatnění, rozhodnutí, sebepoznání. „První žena“ i „druhá žena“ byla podřízena muži a bez možnosti vlastního rozhodnutí.

2 ZÁKLADNÍ POJETÍ HODNOT

V případě, že hovoříme o hodnotách obecně, sdělujeme nejen to, co je k životu potřebné, a užitečné, ale i to, čeho si vážíme, co obdivujeme, co cítíme, ale také i to co milujeme, co je nám drahé, milé, co je blízké našemu srdci. Výběr hodnot se liší jak u jednotlivců, tak u různých společenských skupin (Kučerová, 1996).

Podle Hulákové (1980, s. 12): „*hodnotu označuje jako pozitivní vztah člověka k objektivnímu světu, vzniklý v procesu hodnocení, jehož zdrojem jsou lidské potřeby a zájmy. Hodnoty tedy vyjadřují vztah člověka ke světu osvědčovaný v jeho každodenní praxi*“.

Psychologické vymezení hodnot podle Cakirpaloglu „*Hodnoty představují systém získaných dispozic člověka jednat nebo směřovat k cíli v souladu s žádoucností, kterou určují podmínky existence*“ (2004, s. 386).

Pod pojmem hodnoty se také rozumí materiální či nemateriální objekty, mezi nemateriální objekty patří např. chování, vize, vztahy, instituce apod., ke kterým jednotlivci zaujímají hodnotící postoj prostřednictvím účasti v sociálních skupinách a společnosti. Jsou interaktivní reflexí individuálních nebo kolektivních představ co je v dané kultuře žádoucí, přiměřené, povolené, vkusné, cenné a významné a naopak co je nežádoucí. (In Duffková, et al., 2008).

Za nejvyšší hodnoty většina z nás považuje, zdraví, rodinu, domov, práci, lásku, ale v posledních letech také kariéru, peníze, společenské uznání, komfort nebo blahobyt. Základní hodnotová orientace se tvoří z vrozených dispozic a rovněž vlivem dalších vnějších činitelů, kteří při utváření osobnosti spolupůsobí, za základní sociální skupinu považujeme rodinu, dále vrstevnické skupiny, orientační skupiny, prostředí ve kterém žijeme, školu a další instituce, jakož i normy a pravidla uznávané ve společnosti.

V 60. letech 20. století mezi hodnoty mladé generace na předních místech patřilo auto, příjemná dovolená, častá a dobrá zábava. Nebyla to starost o budoucnost, žilo se přítomností, preferovaly se hodnoty poskytující okamžitý užitek. Rostoucí váha volného času vedla k přesunu v hierarchii hodnot jak ve volbě partnera, tak v utváření rodinného života a chápání funkce rodiny (Filipcová, 1966).

Podle Kučerové (1996, s. 78): „*ideály, ideální hodnoty mají nesmírnou inspirační, integrativní a mobilizující sílu. Dávají smysl lidské existenci, jako perspektivy, projekty, regulativy, poslední cíle našich snah a tužeb*“. Jestliže hodnoty uspokojují potřeby, ať již předmětné nebo funkční (něco získat nebo něco dělat), pak úloha utřídit hodnoty bude vyřešena klasifikací potřeb.

Lidské potřeby jsou velmi obecné a není pravidlo, že ke každé potřebě patří vždy určitá hodnota. Kreativita, přizpůsobivost i vynalézavost člověka způsobuje, že jsou hodnoty rozmanitě zastupitelné a zaměnitelné. Stejná potřeba různých lidí může být uspokojena různými hodnotami, táž hodnota může uspokojovat různé potřeby jednotlivců, ale i různých skupin. Problémem každého lidského života je adekvátní a optimální uspokojování potřeb, hledání hodnot k tomu potřebných. Lidské hodnoty vznikají v dimenzích, v nichž si člověk osvojuje svět. Jdou napříč spektrem jeho potřeb vitálních a civilizačních i kulturních. Člověk jedná ve smyslu vrozených, přijatých i samostatně vytvořených hodnot. Opatřuje si předměty a situace, aby kladné hodnoty získal, chrání je, aby je neztratil, zápasí s antihodnotami, s ohrožením a negativitou, s pa-hodnotami a ne-hodnotami (Kučerová, 1996).

2.1 Klasifikace hodnot

Klasifikace hodnot podle dimenzí, v nichž člověk prožívá sebe i svět podle Kučerové.

2.1.1 Přírodní hodnoty:

- a) Hodnoty vitální, životní, odpovídají potřebám přírodní podmíněnosti a existence. Patří sem přírodní podmínky zdraví, zdatnosti, svěžesti, tělesného blaha a uspokojení smyslů. Člověk se sice vytrhl z původní neproblematické jednoty s přírodou, nepřestal však být zároveň její součástí. A tak hodnoty vitální jsou pocíťovány nejintenzivněji. Život má pro člověka nevyjádřitelnou cenu jako základní podmínka, možnost, šance, předpoklad realizace všech hodnot.
- b) Hodnoty sociální vyplývají z přírodou daného vztahu člověka k druhým lidem a k sobě samému mezi nimi. Člověk má potřebu asociace, touží po družnosti, vzájemnosti, citové odezvě, chce milovat a být milován. Má zároveň potřeby

egotické, tendenci uplatnit se, být uznáván, oceňován, mít úspěch. Hodnotami jsou tu žádoucí mezilidské vztahy a city.

Sociální hodnoty spolu s vitálními řadíme k lidské dimenzi přírodní.

2.1.2 Civilizační hodnoty

jsou podmínkou i výsledkem společenské organizace (od primárních skupin, rodin, rodů a národů k státu a právnímu zřízení), komunikace (řeč, písmo, televize, internet, telefon), výroby a směny (např. různý stupeň a charakter techniky a ekonomie společnosti) a společenského akumulovaného poznání (kolektivní zkušenost, věda).

2.1.3 Sféra duchovních hodnot,

která se ve společnosti objektivuje jako kultura v užším smyslu a subjektivuje jako lidská osobnost a její niterné bohatství, utváří potřeba hledat podstatu a smysl, zdůvodněný řád autentického lidského života, pravdu, dobro, krásu, svobodnou a uvědomělou lidskost. Duchovní hodnoty se tvoří v takových okruzích, jako je sebeřízení- morálka a mravnost, sebevýraz (formování podle zákonů krásy, umění) a sebereflexe - světový a životní názor, náboženství, filosofie. Patří sem tvůrčí sebeuvědomění a sebevyjádření, úsilí postihnout smysl věcí, plnost života, významy pravdivostní, etické a estetické, tvořivá práce, intelektuální rozvoj, citové bohatství, vzdělanost, tvorba. Základní potřeby vyvolávají v životě celou složitou hierarchii potřeb vyšších (Kučerová, 1996).

2.2 Klasifikace hodnot z hlediska psychologie

Zahrnuje tři dimenze formální klasifikace; objektivnost – subjektivnost, specifická – obecnost, relativnost – univerzálnost.

K uvedeným relacím náleží různá kritéria dělení hodnot podle Cakirpaloglu např. :

1. Kdo je nositelem hodnot – hodnoty individuální, skupinové a univerzální.
2. Původ hodnoty – podle vzniku rozlišujeme hodnoty individuální a institucionální. Individuální jsou ryze subjektivní, institucionální hodnoty mají povahu obecných norem a představují zavazující pravidla chování pro všechny členy skupiny .

3. Pozice v hierarchii – nejznámější teoretickou koncepcí je Maslowova hierarchie potřeb. Dle ní rozlišujeme níže postavené hodnoty (jejich povaha je biologická) a výše postavené hodnoty (vysoce subjektivní tendence k růstu osobnosti).
4. Podstata hodnoty – dle této podstaty lze hodnoty dělit na očekávané, tj. normativní standardy chování a na hodnoty směřující k naplnění existence.
5. Funkce lidských hodnot – kritérium rozlišující hodnoty na adaptující se novým podmínkám, ochranné – Ego obrana, poznávací a sebeaktualizující – hodnoty růstu.
6. Oblast směřování hodnot – výsledkem tohoto kritéria jsou kategorie morálních, estetických a náboženských a jiných hodnot.
7. Stupeň zakotvenosti hodnot.
8. Stupeň vzdálenosti hodnoty od osoby – toto kritérium rozlišuje hodnoty konkrétní a abstraktní.
9. Časová dimenze – hodnoty současné, minulé a budoucí. U minulých se klade důraz na zkušenost, kontinuitu, důslednost apod. Současné hodnoty jsou aktuální zájmy, motivy a budoucí hodnoty zahrnují osobnostní ideály cíle, záměry aj.

(Cakirpaloglu, 2004)

2.3 Hodnotová orientace

Duffková (2008) uvádí, že hodnoty nelze chápat jako izolované entity, protože často vytvářejí seskupení, více či méně provázané systémy a řády. Všechny hodnoty nemají pro jedince stejnou váhu (význam, sílu, důležitost), což znamená, že je lze řadit do určité hierarchie, označované jako hodnotová orientace od nejvyšších po nejnižší.

Základem hodnotové orientace každého jednotlivce je soubor a systém jím přijatých, uznávaných a preferovaných hodnot, kterým dává člověk v životě přednost a co považuje za významné, resp. významnější než jiné.

Hodnotový žebříček si člověk dlouhodobě v průběhu socializace vytváří na základě vlastních zkušeností a prožitků, svých vlastností a celého svého psychologického profilu.

Vytváření vlastní hodnotové orientace ovlivňují:

- hodnoty a hodnotové orientace nejbližšího okolí jedince
- hodnoty a hodnotové orientace jiných osob (vzory, populární osobnosti, masmédia)
- systémy hodnot uznávaných a preferovaných v celé společnosti

Tak jako socializace probíhá celý život v určité míře se proměňuje po celý život i hodnotový žebříček. K významným změnám dochází v souvislosti s životními etapami člověka, s prožitím traumatizujícího zážitku, nebo po prožití nějakého životního zlomu (Duffková et al. 2008).

2.3.1 Transformace hodnot

Přestože hodnoty patří mezi stabilnější strukturální prvky osobnosti, příp. skupiny, nemají stálé trvání, tzn. nejsou hodnoty absolutní. Problém hodnotové transformace nabízí otázky o činitelích, podmínkách, obsahu, časové dimenzi a dalších charakteristikách, které k procesu transformace náleží. Typy hodnotových transformací se mění z hlediska síly, nebo stupně žádoucnosti. Tato změna se také nazývá kongruentní změna. Pojmem nonkongruentní změna je transformace původní hodnoty do vlastního protikladu (Cakirpaloglu, 2004).

2.3.1.1 Hlavní znaky transformace hodnot:

- a) skupinová příslušnost – politická, náboženská, pracovní kolektiv, příslušnost k primární skupině (hodnoty, které jsou skupinou uznávané se stávají prioritními, zdůrazňování věrohodnosti obsahů, např. náboženská hodnota, kterou propaguje oblíbený duchovní, bývá lépe integrována do stávajícího hodnotového systému atd.)
- b) informovanost, vědomosti – jedná se o kognitivní složku hodnoty, která určuje kvalitu hodnotové racionality, to má svůj význam v souvislosti s předsudky. Extrémně negativní hodnoty postrádají kognitivní složku, důležitou roli zde hrají emocionální a motivační obsahy
- c) personální činitelé - v případě, že se jedná o silný motiv, přičemž stávající hodnota nestačí k uspokojení potřeby, dochází k jejímu nahrazení účinnější hodnotou (Cakirpaloglu, 2004)

2.3.2 Stabilizace a udržování hodnot

Podle Cakirpaloglu (2004) pro zachování již vytvořených hodnot mají význam kulturní a sociální činitelé.

Individuální hodnoty nám stabilizuje kultura tím, že obsahuje systém tradičních hodnot a norem, vztahujících se k tomu co se všeobecně považuje za dobro (hodnota) za standardní (norma) a co je špatné (antihodnota) a nepřípustné (porušení normy) pro všechny členy kultury.

Nejdůležitější skupinu socializačních činitelů tvoří rodina, vzdělávací systém a zájmová nebo referenční skupina. Mezi další socializační činitele řadíme tisk, televizi, internet a další zprostředkovatele významných obsahů, souvisejících se sociální žádoucností. Důležitým faktorem při udržování hodnot je i jedinec sám, který se aktivně podílí na zachování vlastního hodnotového systému, prostřednictvím zájmů.

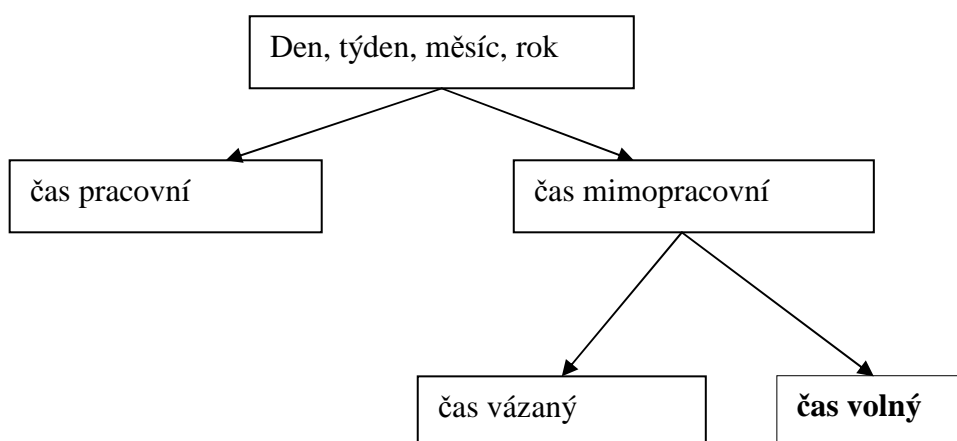
3 VOLNÝ ČAS

3.1 Specifické časové kategorie

Čas pracovní – je obecně vymezený obsahově i časově, je to čas strávený pracovní výtěžnou činností.

Čas mimopracovní – má dvě relativně samostatné části

1. **čas vázaný** – je vymezený obsahově, je to čas vynakládaný na monotónně se opakující, rutinní činnosti každodenního života, související s nutností o zachování biofyzilogického systému člověka (spánek, jídlo, osobní hygiena) a uchování jeho psychického a sociálního systému (zajištění chodu rodiny a provozu domácnosti). Vázaný čas není vymezen časově. Ženy často mylně při empirických sociologických výzkumech uvádějí domácí práce – nákup, úklid, vaření, praní apod. jako nejfrekventovanější aktivitu volného času, která zabírá nejvíce času
2. **čas volný** – není konkrétně vymezený ani obsahově ani časově (nejsou určeny činnosti, ani doba jejich realizace)

Obr. 1: Schéma základního členění časových kategorií, Pácl, P. Čas volný, in. Velký sociologický slovník (In Duffková et al., 2008)

Pácl (In Duffková et al., 2008), člení vázaný čas do tří souborů činností :

- dojíždka do zaměstnání
- péče o domácnost
- komplex osobní péče

Souhrn činností při péči o domácnost v sobě zahrnuje širokou a pestrou škálu prací – nákupy, příprava jídla, údržba domácností, péče o domácí hospodářství až po péči o děti. Podle výčtu činností je patrné, že uvedený komplex péče o domácnost je z velké části doménou žen a tím i zdrojem největších genderových rozdílů ve struktuře využívání volného času.

3.2 Pojem volný čas

Jako závažný aktuální problém se volný čas dostává do centra pozornosti v druhé polovině dvacátého století, kdy vznikla odvětvová sociologická disciplína – sociologie volného času.

Lze ji charakterizovat jako teoreticko - empirickou disciplínu, která se zabývá jak kvantitou, tak kvalitou, podmínkami realizace a dopadu volného času představitelů různých sociálních skupin vymezené prací, profesí, vzděláním, pohlavím, věkem, místem bydliště, ekonomickou situací, ročním obdobím, zdravotním stavem a dalšími faktory (Čihovský, 2002).

Podle Vážanského : *„představuje sféra volného času nesmírnou hodnotu, neomezenou příležitost člověka vrátit se k sobě samému, ke svému autentickému plnému životu. Jedinec si totiž uvědomuje, že vakuu reálného smyslu života může čelit aktivním, tvořivým a kritickým pojetím volného času. Z pochopení celistvosti člověka vyplývá vnímání práce a volného času jako rovnocenných životních hodnot z hlediska individua a společnosti“* (Vážanský, Smékal, 1995, s. 31).

V současné době neustále roste počet těch, kteří se zabývají problematikou volného času. Existuje řada přístupů k analýze volného času. Ze sociologického přístupu, můžeme označit volný čas jako ten, v němž člověk nevykonává činnosti pod tíhou závazků, které plynou ze společenské pozice nebo z nutnosti zachování svého biofyziologického či rodinného systému. Definuje ho tedy jako čas, který zbývá po splnění pracovních a nepracovních povinností. Podle tohoto přístupu byl volný čas v současném slova smyslu vytvořen až kapitalismem. V něm získává 3 základní odlišnosti ve srovnání s předchozím obdobím:

- a) je individualizovaný
- b) je všeobecný, týká se většiny členů společnosti
- c) je postaven do protikladu k pracovní době (Maříková, 1996).

3.2.1 Definice volného času

Podle Pávkové (2002, s. 31): je „*volný čas doba, která nám zbývá po splnění povinností. Je to oblast naší svobodné volby. Zahrnuje činnosti, které vykonáváme dobrovolně, rádi, přinášejí nám radost a uspokojení*“. Čurdová (2002) uvádí, že o volném čase můžeme hovořit pouze tehdy, když se o činnosti, kterou chceme realizovat, zcela svobodně rozhodujeme, když můžeme tuto činnost kdykoliv zahájit nebo libovolně přerušit a když jsme na ní ekonomicky zcela nezajímaví.

Definice současných autorů, vycházejí především z Dumazedierovy definice volného času (in Čihovský, 2002, s. 15), který vymezuje „*volný čas jako souhrn činností, kterým se jednotlivec může věnovat podle vlastní libovůle, ať již aby si odpočinul či aby se pobavil, nebo, aby rozvíjel svou dobrovolnou činnost na společenském životě, svou informovanost nebo své vzdělání nezajímavým povoláním, a to tehdy, když se uvolnil od všech pracovních, rodinných či společenských závazků*“.

Joffre Dumazedier (in Čihovský, 2002), který je považován za klasika sociologie volného času rozlišuje mezi volným časem a mimopracovní dobou. Čas mimopracovní je čas, který je osvobozený od práce přesčasové a času stráveného dojížděním na pracoviště, jedná se o čas vázaný. Volný čas zaujímá jen část mimopracovní doby, do které dále patří osobní

potřeby biologické (strava, hygiena, spánek) a povinnosti rodinné (vaření, úklid, nákup, péče o děti).

Volnému času přisuzoval Dumazedier následující vlastnosti:

1. Volný čas je svobodnou volbou.
2. Volný čas je nezainteresovaný, tj. nemá ziskový, utilitární, ideologický, politický duchovní cíl. Pokud ano, je volným časem jen částečně a hovoříme o kategorii polovolného času.

Čtyři kategorie polovolného času:

- činnosti polozištné - práce pro sousedy, placená účast ve sportovním spolku, apod.,
  - poloužitkové a polorekreační činnosti v domácnosti: zahrádkářství, kutilství, chov domácích zvířat,
  - rodinné činnosti polovýchovné a polozábavné: na dětských úlohách a hrách,
  - práce pro vlastní potěšení, pro rodinu, přátele, spolky: dekorační práce, modelářství.
3. Volný čas je hédonistické povahy - základním rysem je hledání blaha, potěšení a radosti, pracujeme, abychom se pobavili a dosáhli uspokojení
  4. Volný čas uspokojuje osobní požadavky.

3.2.2 Specifické znaky volného času

Mezi specifické znaky volného času patří následující :

- při výběru činnosti se respektuje zásada dobrovolnosti,
- jedinec má možnost vlastního rozhodování,
- výběr aktivit závisí od individuálních potřeb, zájmů jednotlivce a nabídky společnosti,

- slouží na regeneraci duševních i fyzických sil jedince při práci a studiu,
- přispívá k urychlení vývoje jednotlivce a k jeho zdokonalení.

Volný čas stále nabývá na významu, stává se předmětem zájmu jednotlivých příslušníků společnosti (Čihovský, 2002).

3.2.3 Činnosti ve volném čase

Použijeme – li Dumazedierovo třídění volného času (In Čihovský, 2002) s tím, že každá činnost ve volném čase se prolíná v určité míře s další činností a činnost může mít různou intenzitu prožívání.

Dumazedierovo třídění činností ve volném čase do pěti základních kategorií.

1. Činnosti manuální - pokud je vykonávána ve volném čase, je vykonávána pro vlastní potěšení, není spojena s finančním ohodnocením. Je vykonávána hlavně dospělými lidmi – různé druhy řemesel, kutilství a zahradničení apod.
2. Činnosti fyzické – nejčastěji se jedná o sport, cestování, turistiku. Sportovní činnosti se provozují ve stále vyšším věku a jsou spojovány se zdravým životním stylem.
3. Činnosti estetické - četba knih a časopisů, návštěva divadla, kina koncertů, výstav, sledování televize a hra na hudební nástroje. Tyto činnosti vyvolávají v člověku fantazii, obrazotvornost, estetický zážitek a proto je zařazujeme pod činnost uměleckou.
4. Činnosti intelektuální – touto činností dochází k dobrovolnému prohlubování svých znalostí, dovedností, přispívá k rozvoji své osobnosti (četba novin, dokumentárních i vědeckých knih, různé rozhlasové i televizní relace, rozhovory, sebevzdělávání).
5. Činnosti sociální – vztahy mezi lidmi (láska dvou lidí, erotika a vše co s erotikou souvisí, tanec, dvoření, schůzky, potřeba popovídat si, potřeba žít v rodině apod..)

3.2.4 Cílové funkce volného času

Cílové funkce volného času :

- rekreace - potřeba zotavení, osvěžení, zdraví, načerpání sil
- kompenzace - potřeba vyrovnání, rozptýlení a potěšení, „nicnedělání“
- edukace - potřeba poznání a učebního podněcování, dalšího učení
- kontemplace - potřeba klidu, pohody, rozjímání a sebevědomí
- komunikace - potřeba sdělení, kontaktu a družnosti
- integrace - potřeba společnosti a kolektivního vztahu, tvoření skupin
- participace - potřeba účastenství, sociálního sebepojetí, angažovanosti
- enkulturace - potřeba kreativního rozvoje, produktivního uplatnění a účasti na kulturním životě (Opaschowski, in Vážanský, Smékal, 1995)

V současné době stále častěji zaznívá názor, že aktivní trávení volného času realizované aktivitami sportovního charakteru má významný vliv na socializaci člověka a jeho integraci do společnosti.

„Volný čas hraje a bude hrát v životě člověka významnou roli a to zejména v oblasti tvorby a rozvoje jeho zdraví, kultivace a socializace. Z tohoto důvodu je nutné vytvářet podmínky pro trávení volného času na úrovni adekvátní všem věkovým a sociálním skupinám obyvatel“ (Dohnal, 2002, s. 119).

3.2.5 Hlavní tendence vývoje volného času v současné společnosti

1. Tendence mladých lidí trávit svůj volný čas mimo rodinu ve společnosti vrstevníků a matek malých dětí preferujících aktivity vázané na rodinu i přes značnou diferencovanost v trávení volného času a širokou nabídkou možností jak využít volný čas.
2. Faktické snižování množství volného času, způsobené tlakem pracovních i mimopracovních povinností. U žen se na tom ve velké míře podílí péče o domácnost a péče o děti.

3. Sklon ke spíše pasivnějšímu a nenáročnému trávení volného času. Obecně nejčastější činností je sledování televize a druhou nejčastější činností je čtení časopisů a zábavné literatury. Naopak nejmenší frekvencí i nejméně početnou skupinou vyhraných příznivců má návštěva divadel, koncertů a výstav, studium jazyků a odborné literatury.
4. Ekonomické faktory stále zřetelněji ovlivňují využívání volného času, které rozhodují z velké části např. o místě a způsobu trávení dovolené a o cestování, ale také o jejich četnostech. Volnočasové aktivity jsou často vnímány jako příležitost k šetření než k utrácení. Tzn. projevuje se snaha buď vydat na dovolenou, cestování méně finančních prostředků, a nebo během dovolené vlastními silami něco vytvořit, co by jinak stálo finanční výdaje – malování bytu, jednoduchá oprava domu, nátěr plotu apod. (Duffková,2008).

3.2.5.1 Tendence vývoje volnočasových aktivit

V minulosti byl systém služeb pro volný čas nastaven tak, že výhradně instituce nabízely volnočasové aktivity a programy s převažující orientací na organizovanou část populace. Tento systém narušily sociální změny, které proběhly v posledních letech.

Podle Dohnala (2002, s. 121) směřují tendence vývoje volnočasových aktivit :

- od organizovaného k neorganizovanému
- od výkonu k prožitku (radosti, sebeuspokojení, seberealizaci)
- od kolektivního k netradičnímu (rizikovému, vzdělávacímu, k aktivitám pro rozšíření obzoru a kvality osobnosti)
- od města k přírodě (kompenzace prostředí a stresových vlivů)
- od dlouhodobých (stálých) vlivů ke krátkodobým trendům (módnost, identifikace)

Koncepce centrálních programů jsou nahrazovány lokálními a regionálními, vznikajícími na základě potřeb a požadavků občanů. Nabídka volnočasových aktivit je v současné době velmi pestrá. Volnočasové aktivity se mimo jiné odvíjí i od životní úrovně jednotlivců.

„Sociální a ekonomické podmínky společně s rychle se vyvíjejícím životním stylem rozmnožily řady potenciálních zákazníků, změnily zaměření a strukturu poskytovaných

programů a vyvíjejí tlak na permanentní zdokonalování volnočasových aktivit“ (Dohnal, 2002, s. 121).

Pojednání o volném čase bylo napsáno bezpočet, zajímavým je bezesporu zamyšlení Miloslava Petrusky v díle Společnosti pozdní doby, kde ve své eseji nazvané Společnost volného času uvádí, že *„žijeme poprvé v dějinách ve společnosti volného času, aniž si však uvědomujeme, že celý ten obecně lidský komplex problémů svázaných s volným časem je starý jako civilizované lidstvo. Otázka tedy zní, nakolik svůj volný čas trávíme skutečně civilizovaně a zda všechno, co bylo o kreativním potenciálu volného času napsáno a vymyšleno, nebylo nakonec čistou utopií“ (Petrusek, 2007, s. 423).*

4 ŽIVOTNÍ STYL

Životní styl je termín, který označuje formy lidských vztahů, chování a všeobecné prostředí (krajina, místo, kde člověk žije, dům, byt, jejich zařízení, stolování, oblékání apod. tvoří viditelnou složku životního stylu).

Jak uvádí (Čornaničová, 2003) každý životní styl

- má své východiska a dynamiku
- odráží respektování určitých priorit, životních hodnot
- směřuje k dosahování pocitu osobní pohody, životní spokojenosti, pozitivních emocí, štěstí, ale také ke zvýšení subjektivní kvality života

Oproti tomu Hodaň (2002) životní styl vymezuje jako :

- a) historicky určenou formu individuálního života, ve které individuum reprodukuje svoji existenci
- b) vědomé hledání a utváření kvalitativně vyšších životních forem a hodnot, které co nejuplněji odrážejí objektivní rysy interindividuálních vztahů a jsou projevem ideových, etických a ostatních přístupů v činnosti lidí.

Životní styl je podle Hodaně podmíněn:

- individuálním rozvojem a jeho aktuálním stavem
- kulturní úrovní jedince
- individuální filozofickou a hodnotovou orientací
- rodinnou tradicí
- konkrétním podílem na výrobním procesu
- příslušností k socioprofesní skupině a postavení v ní
- množstvím a úrovní realizovaných rolí
- dovršenou životní úrovní
- vlivem okolního prostředí

Jak uvádí (Hodaň, 2002) všechny tyto podmínky jsou zároveň podmínkami „volného času“ Podle něj je to doklad o tom, že pojem „volný čas“ je překonaný a do určité míry i zbytečný. Jako dostačující se mu jeví pojem „životní styl“, který vyjadřuje možnosti, které nám nabízí „čas“, ve kterém náš život probíhá.

4.1 Diferenciace životních stylů

Diferenciace životních stylů podle F. Romeiss-Stracke.

Hranice mezi jednotlivými proudy jsou plynulé, většinou znamenají specifická hodnotová stanoviska:

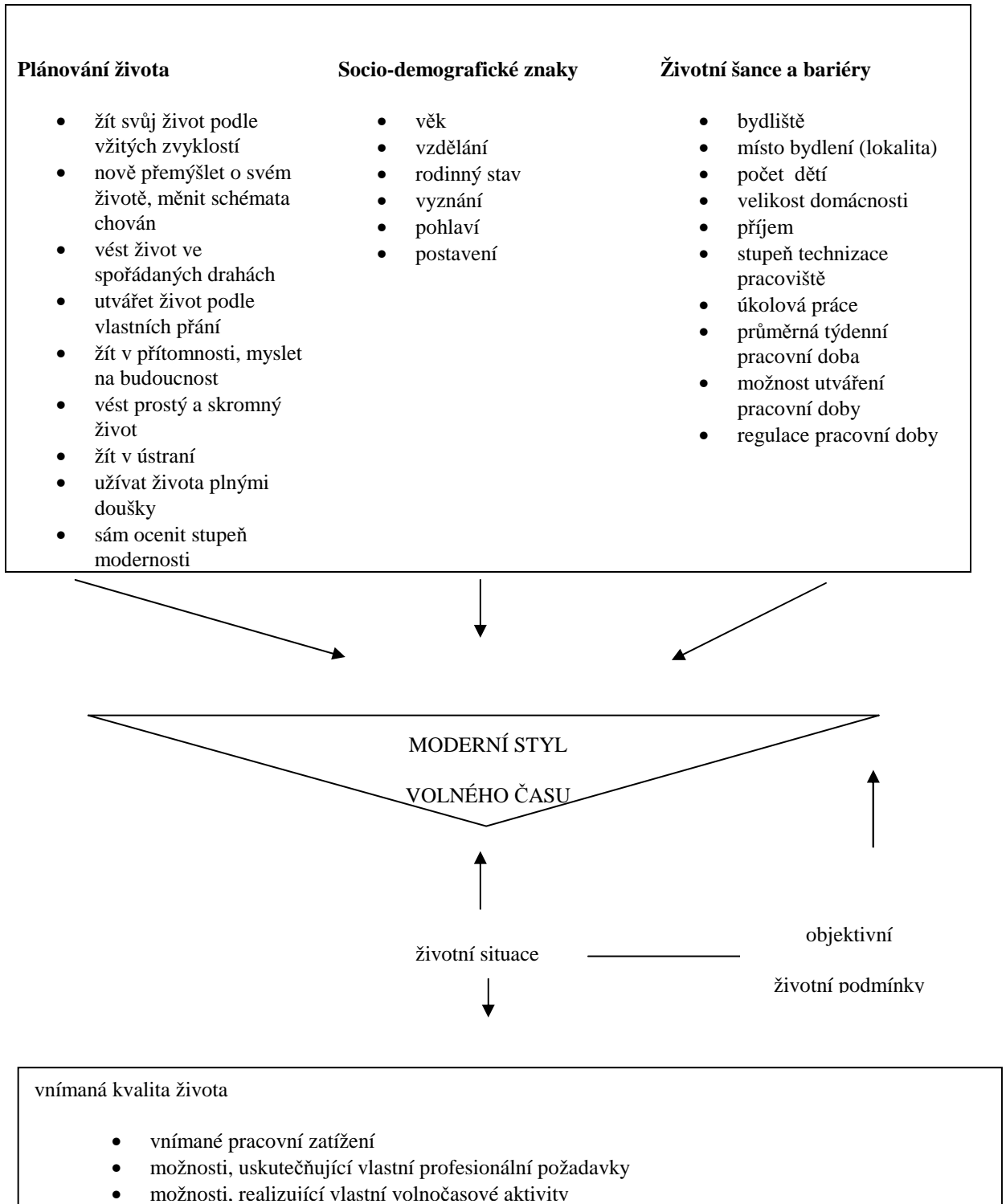
- **Pracovně orientovaný životní styl** – profesionální činnost je ústřední smysl života. Volný čas slouží k tělesnému odpočinku, rekreaci.
- **Hédonistický životní styl** - životní zájmy jsou přesunuty do oblastí volného času, rodiny a soukromí. Dochází k polarizaci práce a volného času: práce je nutná pro život a užívání si vlastního volného času.
- **Celistvý životní styl** – snaží se omezit oddělení životních oblastí práce a volného času. Jedná se o extrém profesionální práce a smysluplné aktivity ve volném čase. Činnost v obou životních sférách lze prožít smysluplně, ne vždy s radostí (Romeiss-Stracke in Vážanský, Smékal, 1995).

Opaschowski (in Vážanský, Smékal, 1995) k této diferenciaci dodává, že se vyvine vlastní **volnočasově kulturní životní styl**, který ovlivní jak chování lidí ve volném čase, tak i celkové životní zvyklosti a bude mít zpětné účinky i na svět práce.

Nový styl života ve volném čase bude přinášet aktivnější zážitkové zaměření :

- aktivitu a samostatnost (dobrovolnou angažovanost, vlastní iniciativu..)
- spontánnost a seberozvoj (otevřenost, kreativita, fantazie)
- sociální styk a pospolitost (rodina, přátelé, známí),
- uvolnění se a získání dobrého pocitu (osvobození se od stresu, spěchu, získání možnosti být nezatížený a bezstarostný)
- legrace a užívání si života (radost, zábava, rozptýlení)

Moderní styl života ve volném čase ovlivňují životní situace, objektivní podmínky, dále také subjektivní nároky na průběh života, socio-demografické znaky, příležitosti a překážky, které jedince obklopují. Důležitá proměnná je stupeň ochoty člověka reálně vnímat, chápat, pozorovat a aplikovat kvalitativní životní úroveň (Vážanský, Smékal, 1995)

Obr. 2 : Moderní styl volného času ZAPF, W. (In Vážanský, Smékal, 1995)

4.2 Faktory ovlivňující formování životního stylu

Krause (2008) rozděluje faktory ovlivňující formování životního stylu na:

- a) **objektivní společenské faktory**
- b) **subjektivní faktory**

K objektivním společenským faktorům patří vědeckotechnický rozvoj v dané společnosti, ekonomické a politické faktory. Ekonomická situace se odráží jak v pracovních aktivitách, tak v trávení volného času. V případě vysoké nezaměstnanosti ve společnosti je nižší životní styl u skupiny lidí bez práce. Dalším důležitým faktorem při formování životního stylu jsou kulturní tradice, které se podílejí nejen na utváření života jednotlivce, ale celé společnosti. Kromě kulturních tradic utváří život jednotlivce zvyky i chování v orientační rodině – např. způsob hospodaření, styl výchovy, způsob trávení volného času atd.

Subjektivní faktory vychází jak z individuálních potřeb, tak z vlastností osobnosti (intelektová úroveň, temperament), dále pohlaví, zdravotní stav, věk a míra dosaženého vzdělání. Důležité místo v motivační struktuře a v chování zaujímá hodnotový systém.

4.2.1 Globální trendy spoluvytvářející životní styl

Velkou měrou se podle Krause (2008) na tvorbě globálního životního stylu na celém světě podílí celosvětová informační síť – internet, rovněž rozvoj obchodu, cestování a televize. Rozšíření anglického jazyka, který v internetovém prostředí převládá a nahrazuje dominující evropské jazyky.

S procesem globalizace souvisí také konzumní způsob života, pro který je typická potřeba a zábava. Konzumní společnost je ve velké míře ovlivňována masmédií, která určují trendy ve světě, sdělují lidem, jak žít, co a kde si koupit. Oproti tomu do pozadí ustupuje, tvorba hodnot, práce, radost z činnosti, tzv. tvůrčí způsob života (Kraus, 2008).

4.3 Zdravý životní styl

Pojem zdravý životní styl je v současné době skloňován ve všech pádech a vyvolává různé asociace. Obecně lze říci, že zdravý životní styl znamená omezit nebo úplně odstranit rizikové faktory jakými je stres, kouření, pití alkoholu, přejídání se a více se zaměřit na fyzickou aktivitu, zdravou stravu, ideální váhu apod. Jednoduše řečeno musíme se naučit žít zdravě i v dnešní konzumní společnosti.

Jak uvádí Šmahel (In Kraus, 2008, s. 170) žít zdravě: „Znamená to chovat se tak, abychom neohrozili vlastní zdraví, ani zdraví našich bližních. Především je třeba spojit své snahy s ostatními a chtít změnit hodnotové priority a hodnotovou orientaci lidské společnosti jako celku“.

4.3.1 Základní faktory zdravého životního stylu

Životní rytmus - vhodný poměr pracovní činnosti a odpočinku, fyzické a psychické zátěže, přiměřené množství spánku.

1. Pohybový režim - pravidelný pohyb, přiměřená fyzická námaha.
2. Duševní aktivita - rozvoj kulturních zájmů, další vzdělávání, dodržování zásad duševní hygieny, odreagování.
3. Životospráva a racionální výživa - vhodný stravovací režim, který slouží k zachování zdraví a tělesné i duševní výkonnosti.
4. Zvládání náročných životních situací - schopnost řešit konflikty, zvládat stresové situace, překonávat frustrace (Smékal, in Kraus 2008).

Zdravý životní styl ovlivňuje celá řada spolupůsobících faktorů :

- Tělesná kultura osobnosti - aktivní pohyb, dále osvojování dovedností a návyků osobní hygieny, životosprávy, stravovacích zvyklostí, ovládání touhy po návykových látkách (drogy, cigarety, alkohol)
- Psychická kultura osobnosti - odpovědnost, uvážlivost, sebeovládání, poznávací dychtivost, prosociální orientaci, reflexi a sebereflexi, umění efektivně se učit, být tvořivý a sociálně zdatný.

- Duchovní kultura osobnosti - mravní vyspělost osobnosti, citlivost svědomí a smysl pro duchovní dimenzi bytí, ale také estetické, literární a vědecké zájmy a realizační dovednosti (Smékal, in Kraus, 2008).

4.4 Životní úroveň

Životní úroveň podle Čornaničové (2003) vyjadřuje kvantitativní aspekt způsobu života, především materiální podmínky života společnosti, společenských skupin, regionů, rodiny, domácnosti a jednotlivce.

Získané údaje charakterizují především makrostrukturální stránku sociálních vlivů, ekonomické, ekologické, technické, kulturní, celospolečenské a skupinové procesy.

Nejčastější parametry životní úrovně:

- příjmy
- výdaje
- bydlení
- vybavení domácností (TV, internet, auto, atd.)
- vzdělání
- očekávaná délka života
- podíl jednotlivce (rodiny, domácnosti) na společenské spotřebě

V současné době se na životní úrovni podílí rovněž :

- přítomnost kulturního dědictví a kulturní infrastruktury (památky, muzea, univerzity, knihovny, divadla, sportoviště apod.)
- obchodní sítě
- dostupnost zdravotnických zařízení
- komunikační systémy
- enviromentální prostředí
- vlastní bezpečnost

4.5 Kvalita života

„Konceptie individuálnej kvality života vychádza z teórie pociťovania kvality života ako subjektívneho hodnotenia spokojnosti, resp. nespokojnosti človeka s jednotlivými oblasťami života, so životom na základe vlastných predstáv, nádejí, očakávaní a presvedčení“ (Čornaničová, 2003, s. 42).

V kvalitě života se odráží individuální způsob života, životní styl, individuální životní, sociální, rodinné a zdravotní situace, osobnostní postoje a hodnoty člověka.

Podle Svobodové (2006) pro koncept kvality života je klíčový pocit pohody, který pramení z tělesné, duševní a sociální vyrovnanosti každého jedince. Z tohoto pojetí vyplývá, že kvalita života je dána subjektivním vnímáním individuální životní reality. Na základě sebereflexivní dimenze, která je vymezena fyzickou, psychickou a duchovní existencí člověka, lze konstatovat, že zdraví je jednou ze základních kategorií kvality života.

Právo na zdraví a zdravé životní prostředí je zakotveno v Chartě základních práv Evropské unie. Z hlediska environmentální problematiky je patrná souvislost mezi kvalitou životního prostředí a zdravím. Tyto otázky řeší např. Agenda 21, Johannesburgská deklarace a v České republice také Akční plán Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty České republiky (SPEVVO).

Obecně lze říci, že se pojem kvality života, pohybuje někde mezi životní úrovní a spokojeností, přičemž objektivnímu pólu je blíže hlavně v politice, ekonomii a subjektivnímu zejména v medicíně, sociologii a psychologii.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGICKÁ ČÁST

5.1 Forma výzkumu

Jedná se o **kvantitativní výzkum** jehož cílem je objasňování jevů na základě vědecké teorie, ověřování z ní odvozených hypotéz a formulování zákonitostí.

Výsledky výzkumu jsou statisticky zpracovány a prezentovány, tak aby splňovaly požadavek – reliability (spolehlivosti, přesnosti) – validity (platnosti) a reprezentativnosti výběru (Maňák, Švec, ed. 2005).

5.1.1 Výzkumný problém

Jaký je současný hodnotový systém žen? Považují ženy volný čas za hodnotu? Pokud ano, jaké místo v hodnotovém systému volný čas zaujímá?

5.1.2 Stanovení hypotéz

Hypotéza v kvantitativním výzkumu je tvrzení vyjadřující vztah mezi dvěma proměnnými, kdy proměnnou se rozumí vlastnost (rys, jev, činitel podmínka), které můžeme podle určitého předpisu přiřazovat různá čísla nebo hodnoty (Maňák, Švec, ed. 2005).

Rozlišujeme dva druhy proměnných :

- měřitelné proměnné – můžeme určit počet, nebo míru stupeň jevu nebo vlastnosti
- kategoriální proměnné – nelze je kvantifikovat, ale pouze zařadit do tříd, kategorií (např. žena –muž, svobodná – vdaná – rozvedená apod.) (Maňák, Švec, 2004).

H_0 : Rozdělení péče o domácnost nezáleží na dětech v rodině.

H_1 : Ženy s dětmi mají častěji rozdělenou péči o domácnost.

H_0 : Ženy vnímají hodnotu volného času stejně bez ohledu na životní styl.

H_1 : Ženy hédonisticky orientované častěji vnímají volný čas jako hodnotu.

H_0 : Vzdělání žen nemá vliv na zařazení volného času do jejich hodnotového systému.

H_1 : Ženy s vyšším vzděláním zařazují volný čas do jejich hodnotového systému častěji.

5.2 Výzkumný vzorek

Základní soubor – zaměstnané ženy ve věku od 20 do 60 let.

Pro výzkum byl zvolen záměrný kvalifikovaný výběr, tzn. do souboru zkoumaného vzorku žen byly vybrány ženy, na základě znaků základního souboru, které byly důležité pro daný výzkum (Maňák, Švec, 2004).

5.3 Výzkumná metoda

Jako metodologický nástroj výzkumu byl zvolen dotazník, jehož prostřednictvím bylo získáno poměrně rychle velké množství informací o osobních postojích respondentek.

5.4 Zpracování výsledků

Při primárním zpracování dat šlo o vytvoření přehledů o absolutní a relativní četnosti a vypočítání průměrů.

Sekundární zpracování dat zkoumá souvislosti mezi jednotlivými proměnnými (Maňák, Švec, 2004).

5.4.1 Statistická metoda – chí-kvadrát

„Statistika chí-kvadrát (χ^2) se využívá v pedagogických výzkumech u testu dobré shody a u testu nezávislosti pro kontingenční tabulku“. Test dobré shody χ^2 je testem významnosti, který se používá při analýze nominálních dat. U testu dobré shody se ověřuje, zda četnosti, které byly získány měřením ve výzkumu, se významně odlišují od teoretických četností, jež odpovídají dané – nulové hypotéze. Nulová hypotéza vyjadřuje předpoklad, že mezi pozorovanými očekávanými četnostmi není rozdíl“ (Maňák, Švec, ed. 2005, s. 44).

Vypočítanou hodnotu je nutné vždy srovnat s kritickou hodnotou uvedenou ve statistických tabulkách. Pokud je vypočítaná hodnota větší nebo rovna hodnotě uvedené v tabulkách pro určitý stupeň volnosti, odmítáme nulovou hypotézu (H_0) a přijímáme hypotézu alternativní (H_1).

Při zpracování dat získaných dotazníkovým šetřením byla použita čtyřpolní kontingenční tabulka (tabulka se dvěma řádky a dvěma sloupci), kde se testové kritérium počítá přímo z pozorovaných četností.

Statistický test významnosti využíváme v případech, kdy rozhodujeme, zda existuje souvislost (závislost) mezi dvěma jevy, které byly měřeny na úrovni nominálního (popř. ordinálního) měření (Chráska, 2003).

5.4.2 Test významnosti

Testy významnosti jsou postupy, kterými ověřujeme, závislost, souvislost nebo rozdíl mezi dvěma proměnnými. Je velmi nepravděpodobné, pokud na základě provedeného testu rozhodneme, že výsledek šetření je statisticky významný, že by výsledek byl způsoben náhodou. *„Pravděpodobnost, že neoprávněně odmítneme nulovou hypotézu a tím nesprávně přijmeme alternativní hypotézu se nazývá hladina významnosti. V pedagogických výzkumech pracujeme na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ “* (Maňák, Švec, ed. 2005, s. 101).

5.5 Závěr

Interpretace zjištěných údajů a formulování celkových závěrů.

6 POPIS VÝZKUMU

Při plánování výzkumu byl brán na zřetel fakt, že ženská otázka je stále diskutovanějším tématem veřejnosti. Pohled na ženu jako manželku, matku, pracovníci, chceme-li kariéristku mě vedl k zamyšlení, jak vysoce ženy ve svém hodnotovém žebříčku staví volný čas, popř. zda jej vůbec za hodnotu považují. Pokud je volný čas vnímám ženami jako hodnota, je na místě otázka, zda to souvisí se vzděláním, věkem nebo regionem, kde žena bydlí, apod.

Záměrem mé práce je zaměřit pozornost na ženy zaměstnané a zjistit zda mimo pracovní a rodinné povinnosti mají čas pro seberozvoj, sebevzdělávání, odpočinek a další volnočasové aktivity.

6.1 Dotazník

Dotazník byl polostrukturovaný s možností doplnění nejoblíbenějších aktivit, které ve volném čase ženy provozují, popř. jakou činnost by provozovaly, kdyby měly dostatek finančních prostředků mimo rodinný rozpočet. Celkem dotazník obsahoval 26 otázek (viz. příloha).

6.1.1 Administrace dotazníků

Administrace dotazníku byla uskutečněna v polovině února 2009 a to tak, že 45 dotazníků bylo administrováno ve firmě Groz - Beckert Czech s.r.o, Valašské Klobouky v papírové podobě z toho počtu se vrátilo 41 dotazníků. Stejný počet dotazníků byl v téže době obdobným způsobem administrován ve firmě Prabos plus a.s., Slavičín, návratnost 43 dotazníků. Návratnost byla velmi vysoká, vzhledem k tomu, že každá žena, která si vzala dotazník k vyplnění dostala malou pozornost. Dalším způsobem administrace byla zvolena elektronická forma - umístění dotazníků na webu od 17. února 2009 do 17. března 2009 s odkazem na spolužácích kombinované formy bakalářského a magisterského studia Sociální pedagogiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Elektronicky mi bylo doručeno 73 dotazníků, dalších 12 dotazníků vyplnily zákaznice kadeřnického studia JV Valašské Klobouky a 10 dotazníků jsem získala od svých kolegyně v zaměstnání.

http://www.valasskeklobouky.cz/soubory/17631/elis_dotaz.pdf,

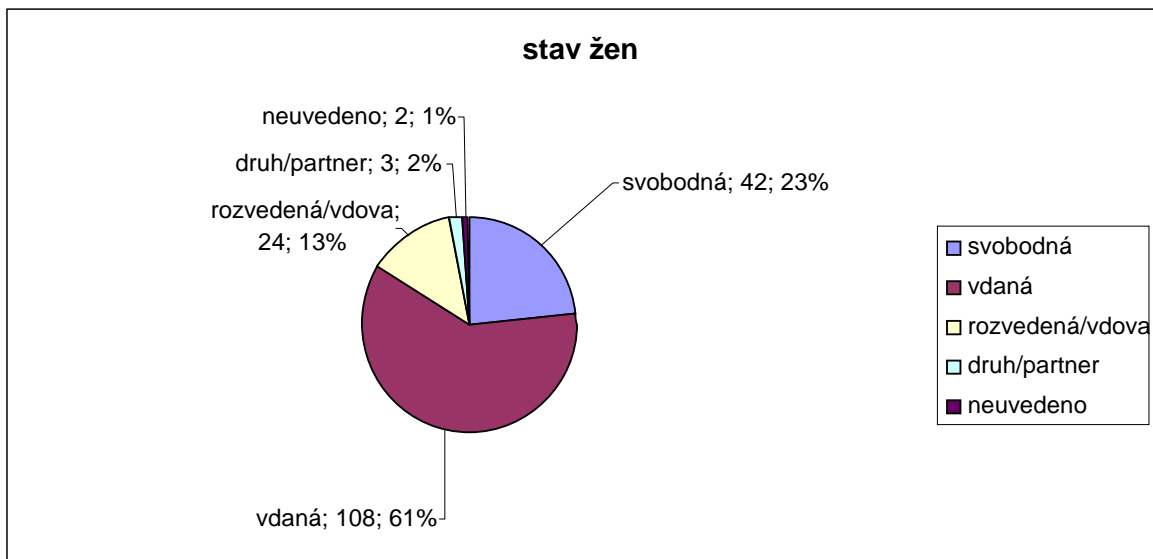
http://olsakova.uvadi.cz/materialy/elis_dotaz.pdf

6.2 Zpracování získaných dat

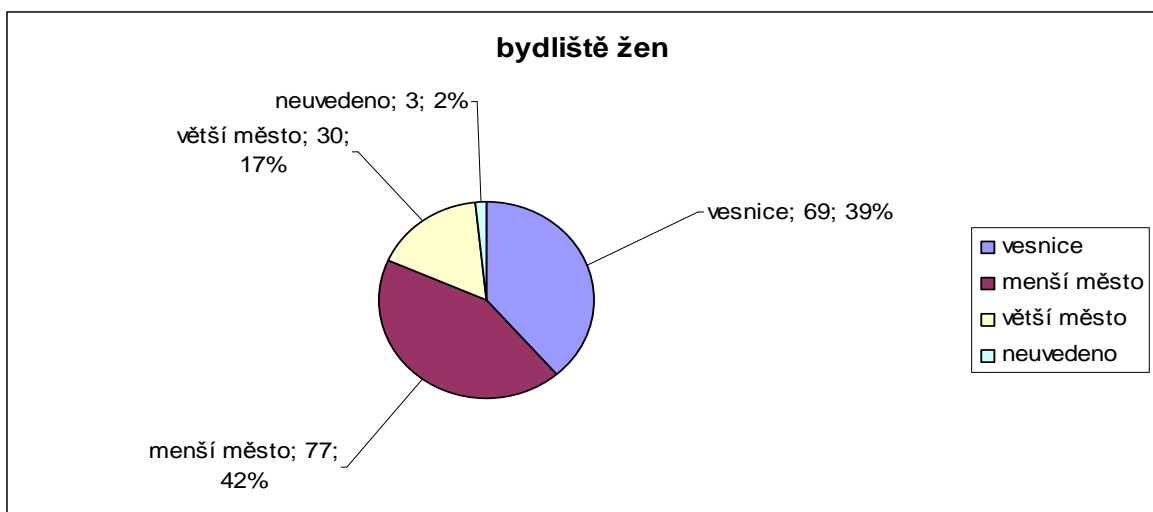
Jednotlivé dotazníky byly zpracovány do přehledné tabulky, která umožňovala zpracovávat nominální data, pracovat s jejich četností, nebo s aritmetickým průměrem těchto dat, dále byl využit test dobré shody.

6.2.1 Výzkumný vzorek

Do výzkumu bylo zahrnuto 179 pracujících žen ve věku 20 – 60 let. Největší podíl tvořily ženy vdané 61%, z hlediska bydliště nejvíce tj. 42% žen žije ve městě o velikosti 5 – 15 tis. obyvatel (dále jen „menší město“, město nad 15 000 obyvatel dále jen „větší město“).

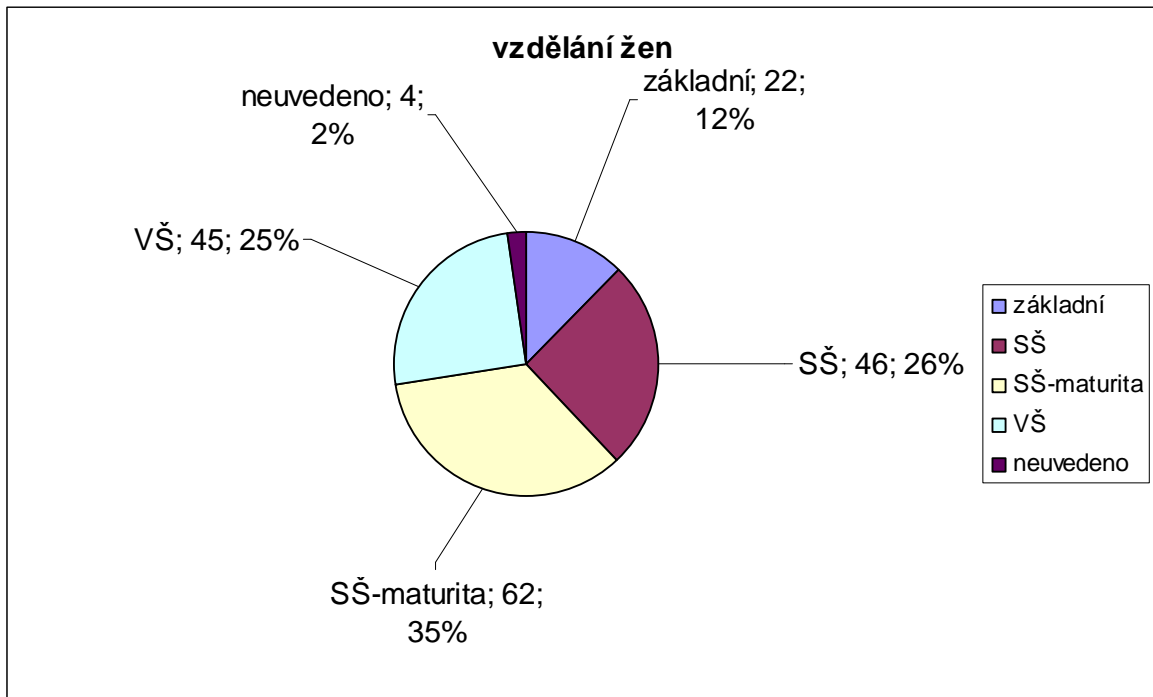

Graf 1: Osobní stav žen zkoumaného vzorku

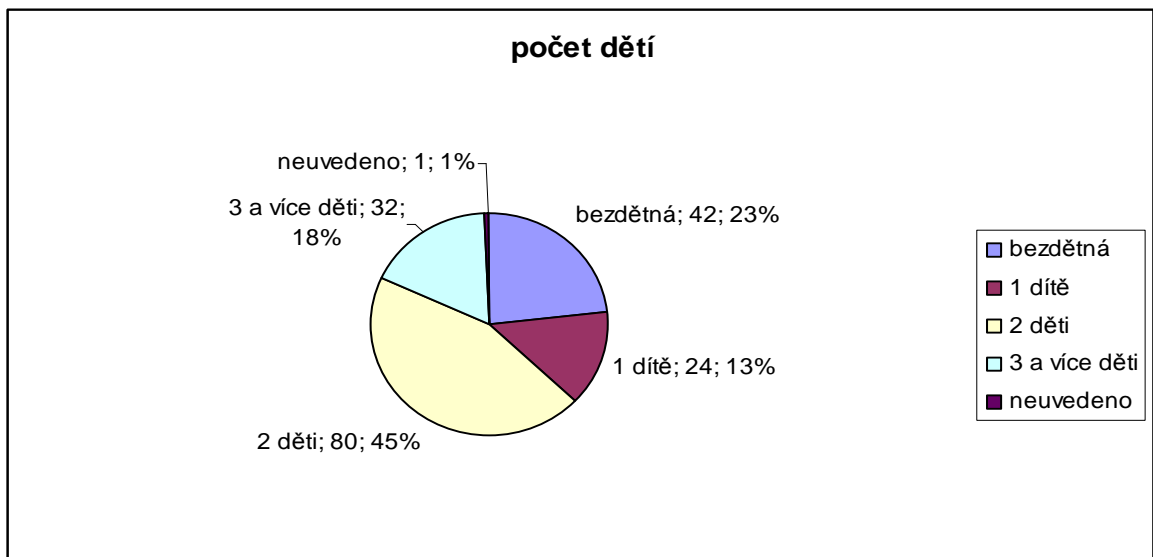

Graf 2: Bydliště zkoumaného vzorku žen

Dále byla ve výzkumném vzorku nejvíce zastoupena skupina žen se středním vzděláním a to 46% , co do počtu dětí převažovaly ženy se dvěma dětmi 45%.

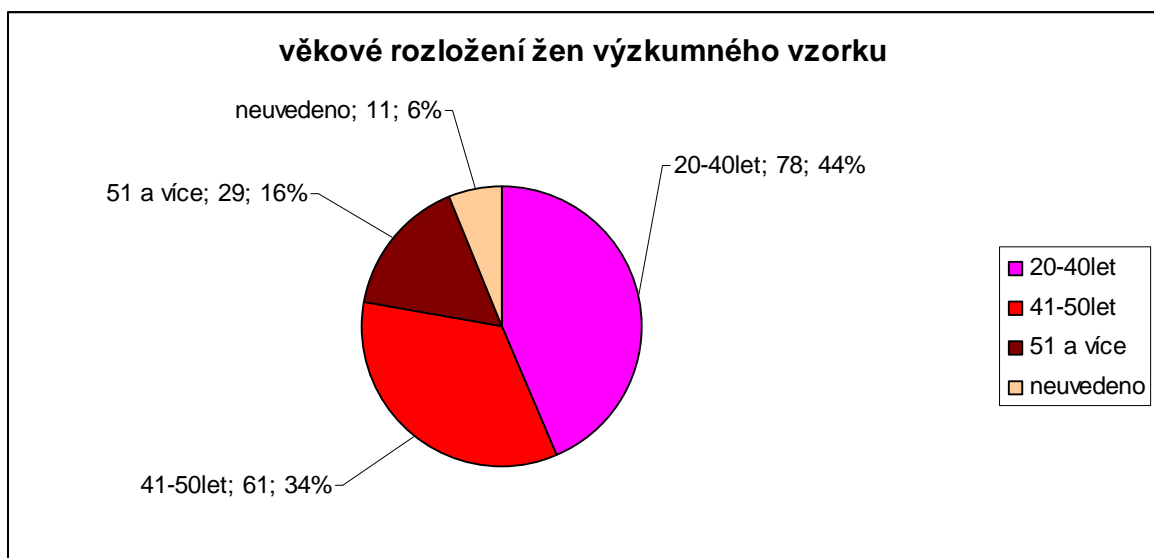
Graf 3: Vzdělání zkoumaného vzorku žen

Graf 4: Počet dětí u zkoumaného vzorku žen

6.2.1.1 Věk žen výzkumného vzorku

Záměrně nebyl věk respondentek v dotazníku stanoven v rozmezích několika let, ale byl zde ponechán prostor pro vyplnění skutečného věku. Tato varianta má výhodu v tom, že je možno si stanovit věkové kategorie dodatečně s přihlédnutím ke skutečným údajům uvedeným ve vyplněném dotazníku. Aby bylo možno využít nominální měření, tzn. pracovat s četnostmi byly pro další zpracování stanoveny věkové kategorie žen, které kopírují věk z hlediska vývojové psychologie, tj. věk mladé dospělosti, střední dospělosti a starší dospělosti. První skupinu tvořily ženy ve věku 20 – 40 let, druhou skupinu ženy ve věku 41 – 50 let a třetí skupinu tvořily ženy starší 51 let.

Graf 5: Věkové rozložení žen zkoumaného vzorku

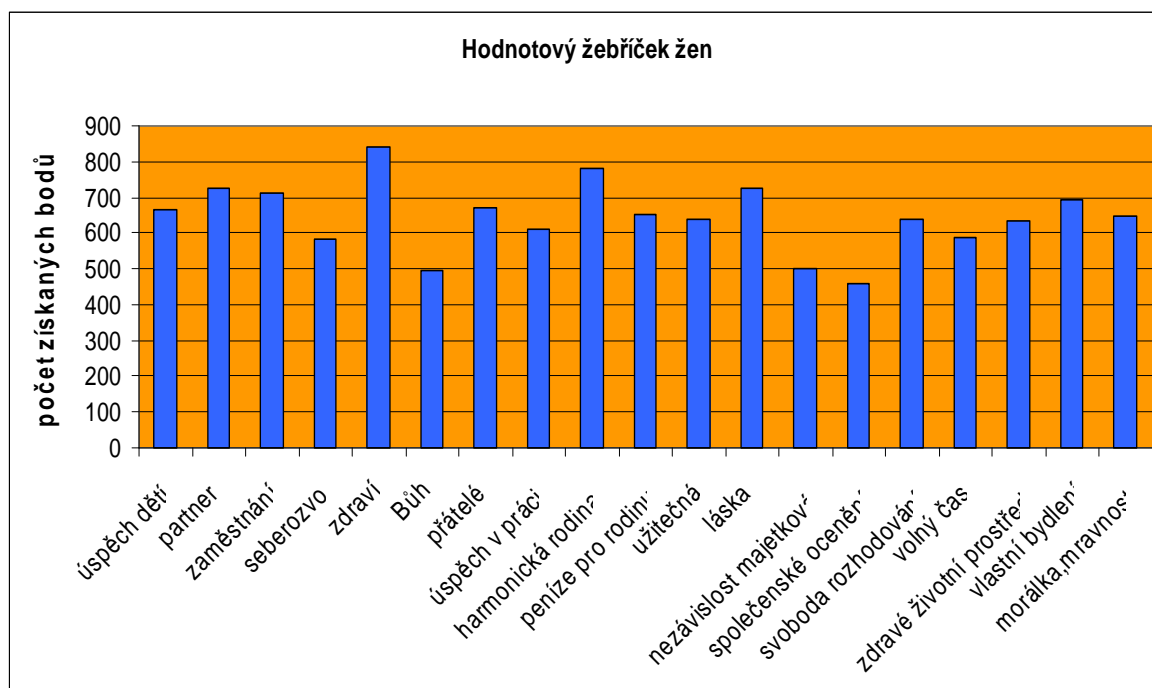
Za zmínku stojí fakt, že respondentek ve věku 20 - 30 let bylo z celkového počtu 179 pouze 26, což může být způsobeno tím, že v tomto věku jsou ženy buď s dětmi doma nebo jsou studentkami denního studia. Z důvodu nízkého počtu respondentek ve věku 20 – 30 let byly věkové kategorie stanoveny jak je uvedeno výše.

6.2.2 Hodnotový systém žen

Hodnotový systém, nebo chceme – li žebříček hodnot vyjadřuje čemu dává člověk v životě přednost, co považuje za významné, resp. významnější než jiné. Hodnotová orientace a umístění jednotlivých hodnot na žebříčku není u jedince stálé a neměnné a vytváří se

v průběhu socializace jedince na základě vlastních zkušeností a prožitků. Člověk je ovlivněn mimo jiné hodnotami ve svém okolí, v rodině, ve skupině, dále vzory ve společnosti, masmédií apod. Vzhledem k rozmanitosti uznávaných hodnot obsahoval dotazník hodnoty, které jsou ve společnosti uznávány obecně – „harmonická rodina“, „zdraví“, „láska“, „seberozvoj“, „partner“, „zaměstnání“, „Bůh“, „morálka, mravnost“, „úspěch v zaměstnání“, „přátelé“, „peníze pro zajištění rodiny“, „užitečnost“, „majetková nezávislost“, „volný čas“, „zdravé životní prostředí“, „vlastní bydlení“, „společenské ocenění“, „svoboda rozhodování“, „úspěch dětí“. Respondentky měly k uvedeným 19 hodnotám přiřadit počet bodů od 5 do 1 podle důležitosti (5 bodů nejvíce důležité... 1 bod nejméně důležité), kterou jim v současné době přiřadí. Byla zde ponechána možnost volné odpovědi, tzn. doplnění vlastní hodnoty – tuto možnost nevyužila žádná z respondentek. Nejvýše v hodnotovém žebříčku ženy umístily „zdraví“, „harmonickou rodinu“, „životního partnera“, „lásku“, a „zaměstnání“, oproti tomu hodnoty „majetková nezávislost“, „společenské ocenění“ a „Bůh“ jsou považovány ženami výzkumného vzorku za méně důležité.

Graf 6: Žebříček hodnot zkoumaného vzorku žen

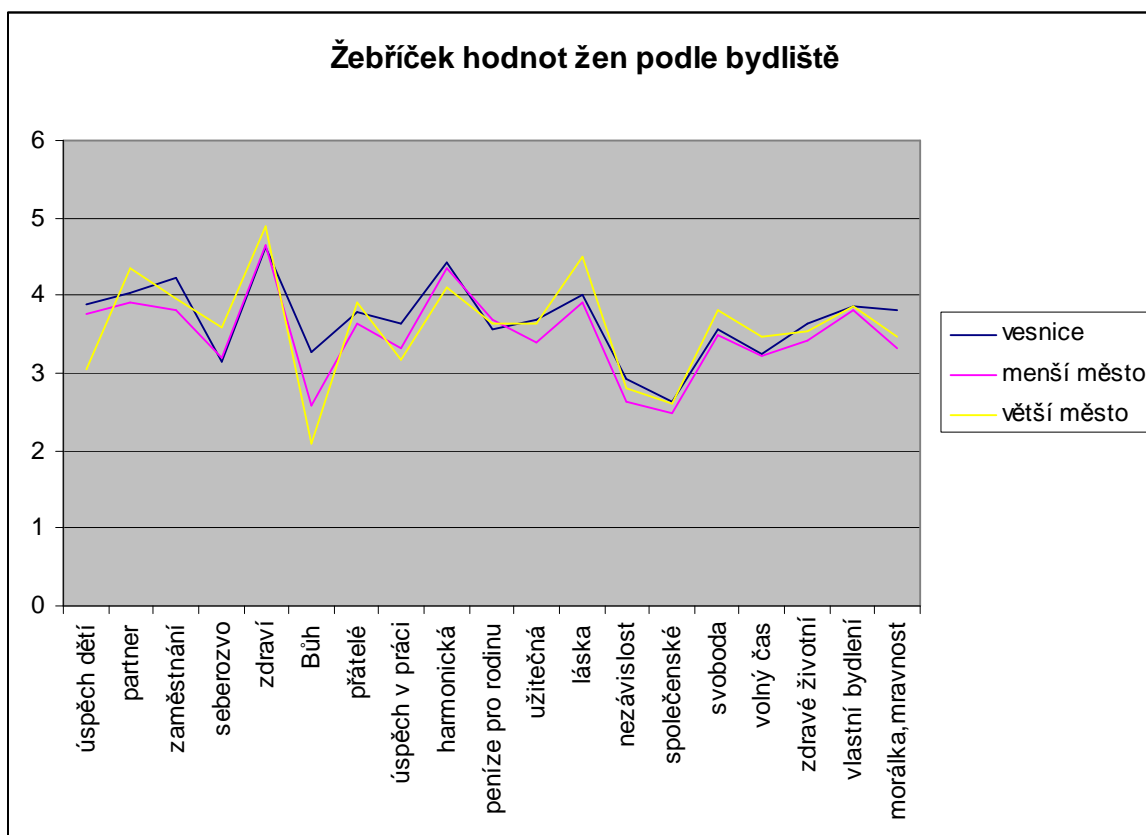
6.2.2.1 Hodnotový systém z hlediska bydliště, stavu, vzdělání a věku žen

Žebříček hodnot žen zkoumaného vzorku je možno posuzovat podle několika hledisek:

- bydliště
- osobního stavu
- dosaženého vzdělání
- věku

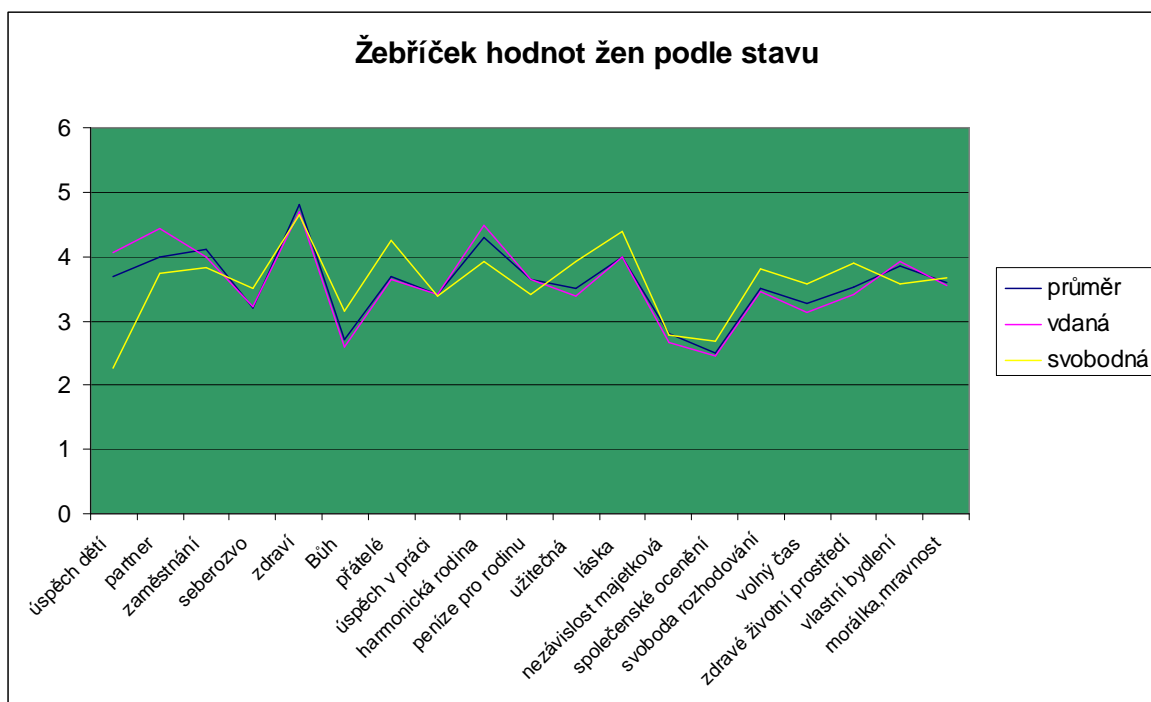
Při zpracování získaných nominálních dat byl vypočítáván aritmetický průměr.

Žebříček hodnot v souvislosti s **bydlištěm žen** výzkumného vzorku se liší výrazně u hodnot „partner“, který je jako vyšší hodnota vnímán u žen ve větším městě, dále hodnota „Bůh“, zde se jasně ukazuje, že tuto hodnotu výše řadí ženy na vesnicích než ženy ve větším městě. Další hodnotou, rozdílně umístěnou v žebříčku je „láska“, ženy ve větším městě ji řadí podstatně výše než ženy z menších měst. „Volnému času“ jako hodnotě, ženy přisuzují ve větším městě větší význam, než na vesnici nebo v menším městě (graf 7).

Graf 7: Žebříček hodnot žen zkoumaného vzorku vzhledem k bydlišti

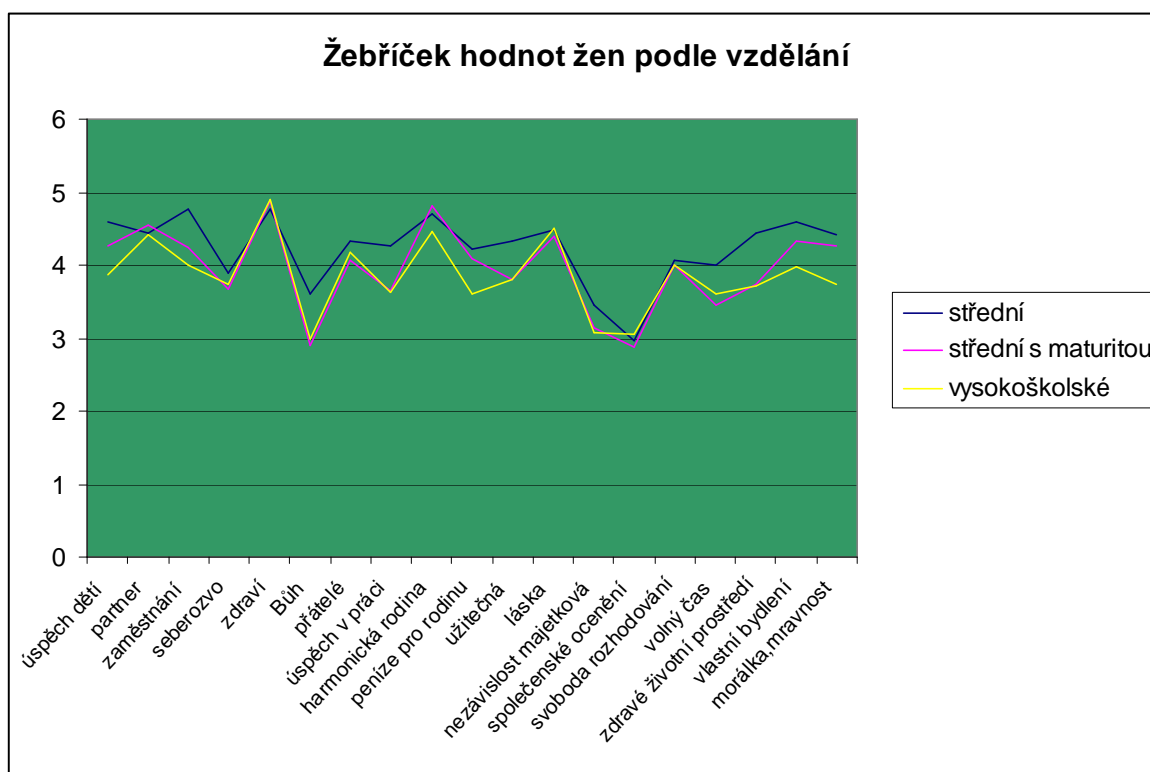
V případě členění hodnotového systému žen z hlediska jejich **osobního stavu** bylo při zpracování získaných dat přistoupeno k seskupení žen svobodných se ženami rozvedenými/vdovami a žen vdaných se ženami, které v dotazníku uvedly, že žijí s druhem a to vzhledem k malé četnosti žen v těchto skupinách. Tím jsem získala dvě skupiny žen o velikosti 66 a 111 respondentek. V těchto skupinách je velká diferenciací následujících hodnot - „úspěch dětí“, „užitečnost“, „láska“, „harmonická rodina“, „přátelé“ a „volný čas“, což jsou hodnoty, které se u žen mění často v souvislosti s jejich osobním stavem. Vdaná žena řadí „rodinu“, „děti“, „partnera“ a „vlastní bydlení“ na vyšší příčky hodnotového žebříčku než žena svobodná, která oproti tomu preferuje hodnoty jako „přátelé“, „láska“, „volný čas“. Zajímavým výsledkem je, že žena svobodná řadí hodnotu „užitečnost“ na vyšší post, než žena vdaná (graf 8).

Graf 8: Žebříček hodnot žen zkoumaného vzorku vzhledem k osobnímu stavu

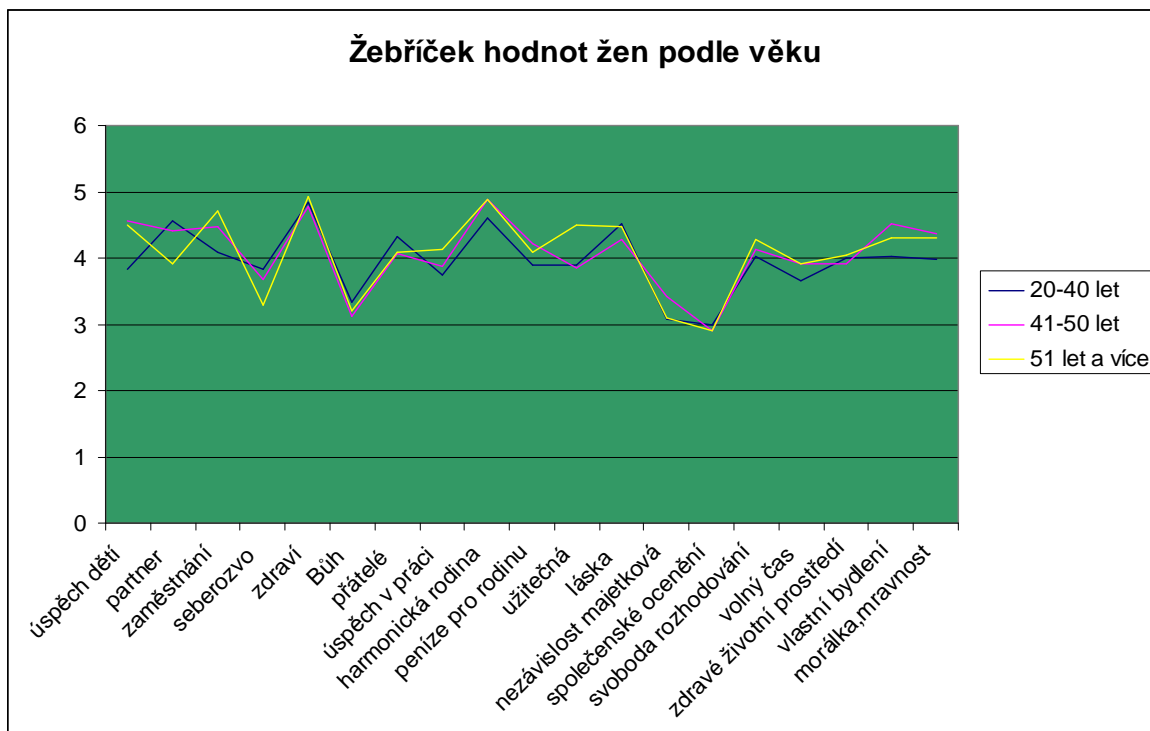
Hodnotový systém žen z hlediska jejich **dosazeného vzdělání** má rovněž svá specifika. Při zpracování dat bylo zjištěno, že 9 z 22 respondentek se základním vzděláním tuto otázku v dotazníku nevyplnilo, a nebo vyplnilo chybně. Vzhledem k tomu, že výsledky měření u této skupiny žen by nebyly reliabilní byla skupina žen se základním vzděláním z hodnocení podle tohoto kritéria vyřazena a porovnávány byly výsledky pouze tří skupin žen se vzděláním středním, středním s maturitou a vzděláním vysokoškolským. K největším rozdílům u důležitosti jednotlivých hodnot docházelo podle předpokladů

u skupiny žen se středním vzděláním oproti skupině s vysokoškolským vzděláním. Vysoce ve srovnání s vysokoškolačkami byla postavena ženami se středním vzděláním hodnota „zaměstnání“ a „úspěch v zaměstnání“, zde se pravděpodobně projevila současná ekonomická krize a spolu s ní spojená obava z propouštění pracovníků. S tím se pojí i hodnota „peníze pro rodinu“. Rovněž ženy se středním vzděláním na vyšší příčku staví hodnotu „Bůh“, „láska“, „vlastní bydlení“ a „morálka“. Pokud se zaměříme na hodnotu „volný čas“ dostal se na nejnižší příčku u žen se středním vzděláním s maturitou (graf 9).

Graf 9: Žebříček hodnot žen zkoumaného vzorku vzhledem ke vzdělání

Věk žen je posledním kritériem, podle kterého jsem se rozhodla posuzovat hodnotový systém v ženské populaci. Jednotlivé věkové skupiny jsou tři, jejich sestavení je popsáno v kapitole 6.2.1.1. Ženy ve starší dospělosti přiřazují hodnotám „úspěch dětí“, „zaměstnání“, „úspěch v práci“, a „volný čas“ vyšší význam, než ženy v mladé a střední dospělosti. Největší rozdíl je patrný u hodnoty „užitečnost“ - ženy chtějí být užitečné nejen pro své děti, ale v tomto věku i pro vnuky a celou širokou rodinu. Oproti tomu „partner“, „seberozvoj“ a „majetková nezávislost“ se stávají v tomto věkovém období jako méně významné ve srovnání se ženami ve věku od 20-50 let. Vzhledem k tomu, že edukační aktivity jsou považovány za jeden z nejdůležitějších faktorů udržení kvality života je alarmující zjištění jak nízkou hodnotu mu ženy ve svém hodnocení přisuzují.

Graf 10: Žebříček hodnot zkoumaného vzorku žen vzhledem k věku

6.2.3 Volný čas žen

Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že v průměru mají ženy zkoumaného vzorku v pracovním týdnu 9,3 hodiny volného času, v sobotu a neděli 7,1 hodin volného času (pracovní týden - celkem 1444h/ 155 R , nevedlo 24 R, víkend - celkem 1039h/146 R, nevedlo 33 R).

Volný čas je pro ženu významným atributem, na otázku: „Je podle vašeho názoru důležité mít část volného času pouze pro sebe a svoji aktivity?“ odpovědělo 156 R (88%) ANO, 12 R NE, 9 R NEVÍM (2 R neodpověděly). Jako nezbytný předpoklad k provozování volnočasových aktivit nejčastěji uvádí dobrou organizaci času, dále pomoc rodiny (partnera) v domácnosti. Dostatek peněz jako nezbytný předpoklad k provozování volnočasových aktivit uvedlo 9 ze 175 R (4 R neodpověděly).

6.2.3.1 Náplň volného času žen

Činnosti provozované ve volném čase se mění s vývojem společnosti. V současné době se nám nabízí široká paleta možností, jak trávit volný čas. V minulosti byly volnočasové

aktivitu nabízeny institucemi a zaměřeny na organizovanou část populace. Dnes převažují tendence trávit volný čas neorganizovaně. Neklade se důraz na výkon, ale prožitek – pocit vlastního uspokojení, radosti, seberealizace. Projevuje se krátkodobost trendů, volnočasové aktivity podléhají jako vše ve společnosti módnosti. S jistotou můžeme konstatovat, že většina dnešních žen tráví svůj volný čas jinak, než jejich matky, respektive jejich rodiče. Na otázku: „Trávíte volný čas podobnými aktivitami jako vaši rodiče ve stejném věku?“ - odpovědělo 146 R (84%) NE, pouze 26 z celkového počtu 173 R tráví volný čas stejnými aktivitami jako jejich rodiče (6 R neodpovědělo).

Náplň volného času současných žen, byla zjišťována volnými otázkami v dotazníku. Respondentky doplnily jednak počet hodin volného času týdně v pracovní dny, dále počet hodin volného času v sobotu a neděli a dále pak nejoblíbenější činnosti/aktivity, které ženy ve volném čase provozují. Vzhledem k tomu, že se jednalo o otevřené otázky bylo nutné seskupit ženami uvedené činnosti do níže uvedených okruhů, aby bylo možno na základě nominálního měření sestavit pořadí těchto volnočasových aktivit. Pořadí jednotlivých aktivit se liší, zda se jedná o pracovní týden, a nebo víkend. Mezi nejčastěji provozovanými činnostmi jsou četba, sport (vycházky, turistika, výlety). Oproti tomu návštěva kina, divadla a koncertů, stejně jako odpočinek, studium se zařadily mezi nejoblíbenějšími činnostmi na posledních místech, tzn. s nejnižší četností.

Televize jako fenomén volného času se s podivem umístila uprostřed zájmových činností provozovaných ve volném časem.

Nejoblíbenější činnosti žen ve volném čase v pracovním týdnu	Nejoblíbenější činnosti žen ve volném čase v sobotu a neděli
Četba	Sport, vycházky, turistika, výlety
Sport, vycházky, turistika, výlety	Četba
Televize	Ruční práce, práce na zahradě
Návštěvy rodiny, přátel	Televize
Ruční práce, práce na zahradě	Odpočinek
Studium, práce na PC	Ruční práce, práce na zahradě
Kino, divadlo, koncerty	Kino, divadlo, koncerty
Odpočinek	Studium, práce na PC

Tab. 1: Přehled nejoblíbenějších činností zkoumaného vzorku žen ve volném čase

6.2.4 Mimopracovní čas žen

Mimopracovní čas zahrnuje kromě volného času, čas vázaný, to znamená čas vynakládaný na opakující se rutinní činnosti každodenního života, které souvisí s vlastními biofyzilogickými činnostmi a dále zajištění chodu a provozu domácnosti – nákup, úklid, praní, žehlení, dále péče o děti a vaření. Pro přehled uvádím procentuální zastoupení žen výzkumného vzorku, které uvedly četnosti jednotlivých činností provozovaných v mimopracovním čase.

	Téměř denně	1-3 x týdně	1-3 x měsíčně	Méně často	Vůbec ne	Počet žen
péče o domácnost	82,5	16,4	1,1	0	0	177
péče o děti	46,8	14,9	2,8	4	25,5	175
Vaření	44,9	47,7	2,3	2,8	2,3	176
sledování TV	62,5	26,7	4	4,5	2,3	176
četba novin/časopisů	34,9	47,4	5,7	9,7	2,3	175
četba knih	17,6	34,1	16,5	24,4	7,4	176
přátelé a kamarádky	4,6	26,6	45,7	21,4	1,7	173
Partner	60,5	13,1	7,2	4,8	14,4	167
sebevzdělávání/učení	15,6	10,2	21,4	26	16,8	173
procházka, výlet	4	34,7	43,7	13,6	4	176
venčení zvířátka	13,6	9,5	3,5	5,4	68	169
sportovní aktivity	4,1	36,8	19,9	22,2	17	171
zahrádka, chovatelství	20,1	21,8	15,5	19	23,6	174
ruční práce	2,3	13,1	18,3	33,7	32,7	175
návštěva kavárny	0,6	7	32,4	42,2	17,8	173
Internet–hledání informací	40,8	31,6	5,2	4	13,4	174
Internet – chat	6,2	11,9	4,5	11,9	65,5	177
nicnedělání/ nuda	0	4	5,8	21,3	68,9	173
pocit osamění	3,4	2,3	3,4	21,9	68	174
nakupování pro radost, šopování	1,2	3,4	30,6	42,8	22	173
toulání, bloumání	0,6	1,2	5,8	28,3	64,2	173
práce navíc mimo hlavní pracovní úvazek	3,5	6,4	11,2	14,5	64,2	173
Kino	0	0,6	17,8	56,3	25,4	176
divadlo, koncert	0	0	8,1	65,9	26	173
zájmová umělecká činnost hra na nástroj,malování aj.	1,2	2,3	6,4	20,2	69,9	173

dobročinná práce	0,6	2,3	5,2	27,7	64,2	173
Práce v obč. institucích Sokol, ČSČK, apod.	0	5,2	3,5	13,3	78	173
Jiné.....	0	0	0	0	0	0

Tab. 2: Činnosti zkoumaného vzorku žen v mimopracovním čase

Nejvíce žen se téměř denně věnuje péči o domácnost, sledování televize a partnerovi, podstatnou část jim zabere vaření, četba knih a časopisů, dále vyhledávání informací na internetu. 1 - 3x měsíčně 45,7% žen tráví čas s přáteli, stejné množství žen vyrazí na procházky nebo výlet. Mezi činnosti, které většina žen nevykonává vůbec patří internetové chatování, zájmová umělecká činnost, práce v občanských institucích, dobročinná práce. Potěšující je skutečnost, že 69% žen se nenudí a necítí se být osamělé.

Přesto, že se ženy téměř denně věnují péči o domácnost na samostatnou otázku uvedenou v dotazníku: „Je starost o domácnost rozdělena rovnoměrně mezi členy domácnosti?“ odpovědělo 36 % dotázaných žen, že péče je rozdělena pravidelně, u 50 % žen se péče o domácnost dělí jen někdy, velmi málo se péče rozděluje pouze u 10% žen a jen u 4 % žen se nikdy péče o domácnost nerozděluje.

Dále byla testována testem dobré shody nulová hypotéza:

H_0 : Rozdělení péče o domácnost nezáleží na dětech v rodině.

H_1 : Ženy s dětmi mají častěji rozdělenou péči o domácnost.

	Ano	ne	Péče o domácnost v závislosti na dětech	
bez	67	2	69	
s	112	23	135	
	179	25	204	
a0	60,54412	6,455882		
b0	8,455882	41,67842		
c0	118,4559	8,4884		tabelová hodnota 3,842
d0	16,54412			

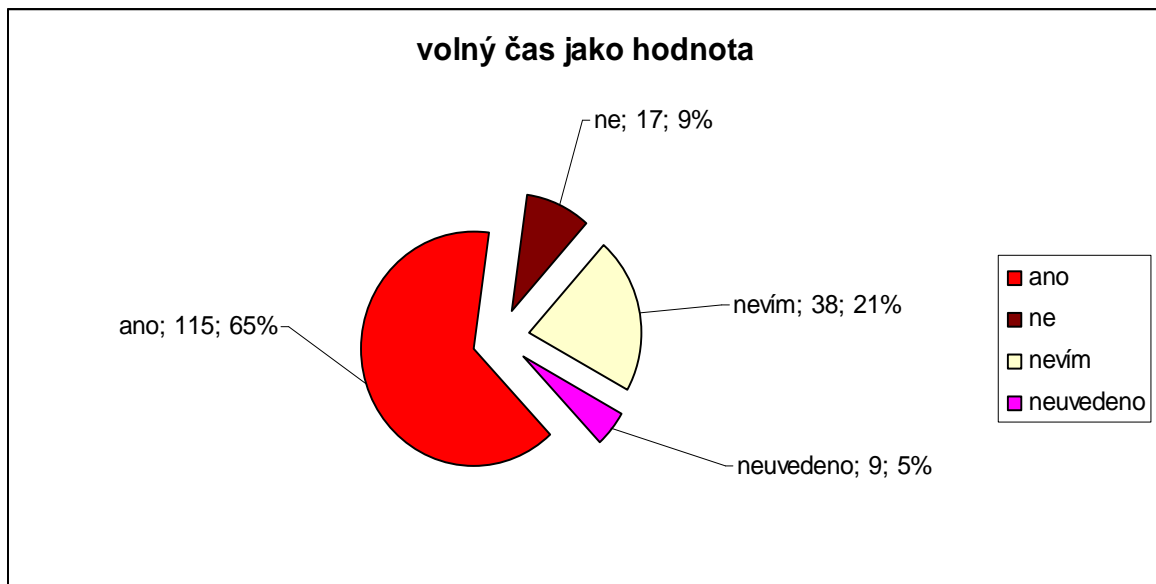
Tab. 3: Výpočet chí-kvadrátu – péče o domácnost v závislosti na dětech

Z tab. 3 je patrné, že vypočítaná hodnota $\chi^2 = 8,4884$ je vyšší než hodnota kritická, na hladině významnosti 0,05 a 1 stupeň volnosti. V tomto případě přijímáme alternativní hypotézu, že ženy s dětmi mají častěji rozdělenou péči o domácnost.

6.2.5 Volný čas jako hodnota

65 % žen výzkumného vzorku by volný čas zařadilo do svého žebříčku hodnot, pouze 9 % volný čas do žebříčku neřadí, 21 % neví zda vnímat tento atribut jako hodnotu a 5% dotázaných na otázku: „Zařadila byste volný čas do svého hodnotového žebříku?“ neodpovědělo.

Graf 11: Volný čas jako hodnota žen výzkumného vzorku

V souvislosti se zařazením volného času do systému hodnot bylo statistickým testem ověřováno, zda souvisí dosažené vzdělání žen výzkumného vzorku s vnímáním volného času jako hodnoty.

H_0 : Vzdělání žen nemá vliv na zařazení volného času do jejich hodnotového systému.

H_1 : Ženy s vyšším vzděláním zařazují volný čas do jejich hodnotového systému častěji.

Porovnány byly tři dvojice žen s dosaženým vzděláním - základní + střední versus střední s maturitou (tab. 4), dále žen se vzděláním základním + středním versus vysokoškolským vzděláním (tab. 5), a ženy s maturitou se ženami vysokoškolsky vzdělanými (tab. 6).

	ano	ne		Vzdělání X hodnota VČ	
zákl.vz.+střední	32	28	60		
maturita	42	19	61		
	74	47	121		
a0	36,69421		-4,69421		
b0	23,30579		22,03565		
c0	37,30579		3,066701		3,842
d0	23,69421				

Tab. 4: Výpočet chí-kvadrátu - závislost vzdělání (základní a střední X maturita) na zařazení VČ do systému hodnot

Na základě vypočítaného testového kritéria (vypočítaná hodnota $x^2 = 3,0667$, je nižší než hodnota kritická, na hladině významnosti 0,05 a 1 stupeň volnosti) přijímáme nulovou hypotézu, že vzdělání žen nemá vliv na zařazení volného času do jejich hodnotového systému, pouze v tom případě, že budeme porovnávat ženy se vzděláním základním a středním se ženami s maturitou.

	ano	ne		Vzdělání X hodnota VČ	
zákl.vz.+střední	32	28	60		
VŠ	38	6	44		
	70	34	104		
a0	40,38462		-8,38462		
b0	19,61538		70,30178	0,05	0,01
c0	29,61538		12,58593	3,842	6,635
d0	14,38462				

Tab. 5: Výpočet chí-kvadrátu - závislost vzdělání (základní a střední X vysoká škola) na zařazení VČ do systému hodnot

Na základě vypočítaného testového kritéria (vypočítaná hodnota $\chi^2 = 12,5859$ je vyšší než hodnota kritická, na hladině významnosti 0,01 a 1 stupeň volnosti) přijímáme alternativní hypotézu, že vzdělání žen má vliv na zařazení volného času do jejich hodnotového systému, pokud budeme porovnávat ženy se vzděláním základním a středním se ženami s vysokoškolským vzděláním.

	Ano	ne		Vzdělání X hodnota VČ
VŠ	38	6	44	
maturita	42	19	61	
	80	25	105	
a0	33,52381		4,47619	
b0	10,47619		20,03628	
c0	46,47619		4,320883	3,842
d0	14,52381			

Tab. 6: Výpočet chí-kvadrátu - závislost vzdělání (maturita X vysoká škola) na zařazení VČ do systému hodnot

Na základě vypočítaného testového kritéria (vypočítaná hodnota $\chi^2 = 4,3208$ je vyšší než hodnota kritická, na hladině významnosti 0,05 a 1 stupeň volnosti) přijímáme alternativní hypotézu, že vzdělání žen má vliv na zařazení volného času do jejich hodnotového systému, pokud budeme porovnávat ženy s maturitou se ženami s vysokoškolským vzděláním.

6.2.6 Spokojenost se způsobem trávení volného času

V rámci dotazníkového šetření byla zkoumána i otázka „Co ženám brání trávit volný čas podle jejich představ“ – jako nejčastější příčinu uvádí přílišnou zaměstnanost dětmi, rodinou, dále nedostatečnou nabídkou kulturních programů vzdálenostně dostupných a příliš náročnou prací (zaměstnáním).

Nedostatečná nabídka kulturních programů je zřejmá i z četností činností provozovaných v mimopracovním čase (viz. tabulka č. 2), téměř 60% dotázaných žen navštěvuje kino, divadlo nebo koncert méně často než 1 – 3x měsíčně.

Přestože jsou ženy vytíženy pracovními činnostmi, péčí o rodinu a domácnost na otázku „zda je se způsobem trávení volného času spokojena“ odpovědělo 31% žen, že jsou spokojeny naprosto, 45% dotázaných žen má málo volného času, ale tráví ho aktivní činnostmi, 21% žen je unavena tím, co musí udělat a ve volném čase hlavně odpočívá a pouze 3% žen uvedlo, že žádný volný čas nemá (na tuto otázku neodpovědělo 6 R).

6.2.7 Podpora ženám při volnočasových aktivitách

V rámci výzkumu jsem se zaměřila i na to, zda je žena ve svých volnočasových aktivitách podporována, popřípadě, jestli se stalo, že její volnočasová aktivita způsobila konflikt v rodině a také jestli má problém si najít volný čas pro sebe. Podle výsledků má 60 % žen podporu v rodině, 27 % žen je podporováno jen někdy, 8% je podporováno pouze pokud volný čas tráví s rodinou a 5 % žen není podporováno. 16% žen uvedlo, že partner vyvolal konflikt, pokud se věnovala ve svém volném čase aktivitám bez účasti rodiny.

I přesto, že 60% žen je ve svých volnočasových aktivitách podporováno, na otázku „máte problém si najít volný čas pro sebe?“ uvedly, že problém mají pouze někdy, takto odpovědělo 56% žen, 31% problém nemá, protože plánují dopředu, 11% žen má problém najít si volný čas a 3% žen se snaží hledat volný čas, ale narazí na odpor ze strany rodiny.

6.2.8 Ideální víkend žen, aneb po čem ženy touží

Pro rozptýlení respondentek byla v závěru dotazníku uvedena nedokončená věta „pokud bych mohla prožít ideální víkend /a měla na něj peníze mimo rodinný rozpočet/, pak bych nejraději.....“. Vzhledem k tomu, že se jednalo o volnou formu odpovědi, byl sestaven číselník činností, aby byla možnost pracovat s četnostmi nominálních dat. Na tuto otázku odpovědělo 138 R. Mezi nejčastěji uváděnou činností „ideálního víkendu“ bylo cestování a poznávání nových zemí, dále téměř se stejnou četností byl ženami uváděn pobyt ve wellness, nebo lázních, kde ženy uváděly touhu nechat o sebe pečovat, relaxovat a odpočívat. Ojediněle se objevil adrenalinový sport nebo čas strávený s rodinou či přáteli.

6.2.9 Životní styl výzkumného vzorku žen

Vzhledem k tomu, že chování člověka a jeho činnost do jisté míry charakterizuje k jakému životnímu stylu se přiklání, bylo záměrem výzkumu zjistit jaký životní styl ženy upřednostňují a zda je souvislost mezi životním stylem žen a vnímáním volného času jako hodnoty.

V souvislosti s vnímáním volného času jako hodnoty a preferovaným životním stylem byla statistickým testem ověřována níže uvedená nulová hypotéza.

H_0 : Ženy vnímají hodnotu volného času stejně bez ohledu na životní styl.

H_1 : Ženy hédonisticky orientované častěji vnímají volný čas jako hodnotu.

Životní styl 40,5% žen je pracovně orientovaný, nemůžeme mluvit sice pouze o práci ve smyslu zaměstnání, protože dvě třetiny těchto žen odpovědělo, že jsou orientovány na práci v domácnosti, rády ve volném čase pracují pro rodinu, něco dobrého připraví, vypěstují na zahrádce, baví je vylepšovat domácnost, pomáhají svým dětem, tzn. ve volném čase odpočívají. 55,6 % žen jsou orientovány hédonisticky, tzn. rády si někam vyrazí, čtou, jezdí na výlety, mají rády společnost, oslavy apod.

	Ano	ne	Životní styl X hodnota VČ	
prac.styl	40	28	68	
hedon.styl	72	17	89	
	112	45	157	
a0	48,50955	-8,50955		
b0	19,49045	72,41251		
c0	63,49045	9,187199		3,842
d0	25,50955			

Tab. 7: Výpočet chí-kvadrátu - závislost životního stylu na vnímání hodnoty VČ

Na základě vypočítaného testového kritéria (vypočítaná hodnota $\chi^2 = 9,187$ je vyšší než hodnota kritická, na hladině významnosti 0,05 a 1 stupeň volnosti) přijímáme alternativní hypotézu, že ženy hédonisticky orientované vnímají volný čas častěji jako hodnotu, než ženy orientované na pracovní životní styl.

ZÁVĚR

V současné době dochází k velmi rychlým změnám ve společnosti, v naplňování společenských rolí, které jedinec ve společnosti zastává. Za posledních 100 let se životní styl člověka změnil nesrovnatelně více, než během celého dlouhého vývojového období a do budoucna lze očekávat i nadále velmi dynamický vývoj doprovázený velkými změnami. Dříve byly ve společnosti vysoce ceněny zkušenosti starší generace, v současné době jsou změny technologií tak rychlé, že naopak výhodou je maximální flexibilita a schopnost rychle se přizpůsobit a zvládnout nové typy práce.

Hodnotový systém, nebo chceme – li žebříček hodnot vyjadřuje čemu dává člověk v životě přednost a co považuje za významné, resp. významnější než jiné. Hodnotová orientace a umístění jednotlivých hodnot na žebříčku nejsou u jedince stálé a neměnné, ale vytváří se v průběhu socializace jedince na základě vlastních zkušeností a prožitků. Člověk je ovlivněn mimo jiné hodnotami uznávanými ve svém okolí, v rodině, skupině, dále vzory ve společnosti. Významným faktorem v současné době v utváření širšího společenského povědomí jsou masmédiá, preferováním postojů a názorů prezentováním vhodných osobností. Změny v hodnotové orientaci celé společnosti jako takové, probíhají nejrychleji v historii a nejtypičtějším příkladem je role ženy.

Ve své práci jsem se proto snažila postihnout hlavní rysy životního stylu současné ženy s důrazem na strukturu volného času.

Vzhledem k rozmanitosti uznávaných hodnot zahrnoval dotazník hodnoty, které jsou ve společnosti uznávány obecně, jako například „harmonická rodina“, „zdraví“, „láska“, „seberozvoj“, „partner“, „zaměstnání“, „Bůh“, „morálka, mravnost“, „úspěch v zaměstnání“, „přátelé“, „peníze pro zajištění rodiny“, „užitečnost“, „majetková nezávislost“, „volný čas“, „zdravé životní prostředí“, „vlastní bydlení“, „společenské ocenění“, „svoboda rozhodování“ a „úspěch dětí“.

Obsahem závěrečné části jsou prezentovány výsledky dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 179 žen ve věku 20 – 60 let, v jejichž hodnotovém žebříčku se objevují na nejvyšších příčkách klasické hodnoty.

Nejvyšší příčku zaujímá „zdraví“, (celkové hodnocení zdraví vzrůstá i ve společnosti – souvisí to s materiálním zabezpečením v případě nemoci a narůstající finanční náročností

některých ošetření), dále „životní partner“, „láska“, „zaměstnání“ a „úspěch v zaměstnání“, který zde nelze chápat, jako kariéerní postup, ale vzhledem k regionu a současné ekonomické krizi, spíše jako obavu o zaměstnání, tzn. mít nějakou práci, být zaměstnána. Poměrně na nízkém stupni žebříčku se umístili hodnoty „majetková nezávislost“, „společenské ocenění“, což zřejmě vyplývá z povahy žen, které jsou altruisticky zaměřené a nepotřebují zpětnou vazbu, aby se cítily úspěšné, dále „Bůh“, „seberozvoj“ a „volný čas“.

Umístění jednotlivých hodnot na pomyslné příčky žebříčku hodnot je ve zde publikované práci diferencováno z hlediska bydliště, dosaženého vzdělání, věku a osobního stavu žen výzkumného vzorku.

Žebříček hodnot v souvislosti s **bydlištěm žen** výzkumného vzorku se liší výrazně u hodnot „partner“, který je jako vyšší hodnota vnímán u žen ve větším městě, dále u hodnoty „Bůh“, zde se jasně ukazuje, že tuto hodnotu výše řadí ženy na vesnicích, kde je větší koncentrace věřících než ve městech. Další hodnotou, rozdílně umístěnou na hodnotovém žebříčku je „láska“, ženy ve větším městě ji řadí podstatně výše než ženy z menších měst.

„Volnému času“ jako hodnotě, ženy přisuzují ve větším městě větší význam, než na vesnici, nebo menším městě (graf 7).

V případě členění hodnotového systému žen z hlediska jejich **osobního stavu** je velká diference hodnot hlavně u hodnoty „úspěch dětí“, „užitečnost“, „láska“, „harmonická rodina“, „přátelé“ a „volný čas“ což jsou hodnoty, které se u žen mění často v souvislosti s jejich osobním stavem obecně. Vdaná žena řadí rodinu, děti, partnera a vlastní bydlení na vyšší příčky hodnotového žebříčku než žena svobodná, která oproti tomu preferuje hodnoty jako přátelé, láska, volný čas. Zajímavým výsledkem je, že žena svobodná řadí hodnotu „užitečnost“ na vyšší post, než žena vdaná (graf 8).

Hodnotový systém žen z hlediska jejich **dosaženého vzdělání** ukázal na výzkumném vzorku žen největší rozdíly mezi ženami se středním vzděláním a ženami vysokoškolsky vzdělanými. Ženy se středním vzděláním vysoce staví hodnotu „zaměstnání“ a „úspěch v zaměstnání“ ve srovnání se ženami s vysokoškolským vzděláním. Na tuto skupinu nejvíce doléhají existenční starosti v souvislosti se zaměstnaností a materiálním zabezpečením rodin. Na druhé straně tato skupina žen přiřazuje vyšší hodnoty také

hodnotám „Bůh“, „láska“, „vlastní bydlení“ a „morálka“. Pokud se zaměříme na hodnotu „volný čas“ dostal se na nejnižší příčku u žen se středním vzděláním s maturitou (graf 9).

Hodnotový systém žen z hlediska **věku** - ženy ve věku nad 51 let přiřazují hodnotám „úspěch dětí“, „zaměstnání“, „úspěch v práci“, a „volný čas“ vyšší význam, že ženy v mladé a střední dospělosti. Největší rozdíl je patrný u hodnoty „užitečnost“- ženy chtějí být užitečné nejen pro své děti, popř. vnuky, ale vzhledem k věku i v práci. Oproti tomu „partner“, „seberozvoj“ a „majetková nezávislost“ se stávají v tomto věkovém období méně významnými ve srovnání se ženami ve věku od 20-50 let. Vzhledem k tomu, že edukační aktivity jsou považovány za jeden z nejdůležitějších faktorů udržení kvality života do pozdního stáří je alarmující zjištění, jak nízkou hodnotu seberozvoji ženy ve svém hodnocení přisuzují (graf 10). Obecně lze konstatovat, že výsledek potvrdil očekávání, že se vzrůstajícím věkem roste preference altruistických hodnot, potřeba člověka „být užitečný“, důležitý je pocit rodinného zázemí, ale láska bývá rozptýlena na početnou rodinu a není už silná vazba na partnera jako u výrazně mladších kategorií. Ženy starších ročníků jsou výrazně méně emancipované ve srovnání s mladšími, často rezignují na své osobnosti a nevdají jim majetková závislost na partnerovi.

Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že v průměru mají ženy v pracovním týdnu 9,3 hodiny volného času, v sobotu a neděli 7,1 hodin volného času. Trávení volného času je vždy svobodnou záležitostí každé ženy, záleží jen na ní, zda ho využije k realizaci svých zálib, zájmů a uspokojení svých potřeb, ke svému rozvoji a seberealizaci nebo ho prostě promarní.

88% žen považuje za důležité mít část volného času pouze pro sebe a jako nezbytný předpoklad k provozování volnočasových aktivit nejčastěji uvádí dobrou organizaci času, dále pomoc rodiny a partnera v domácnosti. Pokud ženám něco brání v trávení volného času podle jejich představ, tak jako nejčastější příčinu uvádí přílišnou zaměstnanost dětmi, rodinou, dále nedostatečnou nabídkou kulturních programů vzdálenostně dostupných a příliš náročnou prací (povoláním, profesí). Nedostatečná nabídka kulturních programů je zřejmá i z výsledků měřených četností provozovaných činností v mimopracovním čase (tab. 2), téměř 60% dotázaných žen navštěvuje kino, divadlo nebo koncert méně často než jednou až třikrát měsíčně.

Činnosti provozované ve volném čase se mění jak s věkem, tak i s vývojem společnosti. V současné době se nám nabízí široká paleta možností jak trávit volný čas. V minulosti byly volnočasové aktivity nabízeny institucemi a zaměřeny na organizovanou část populace. Dnes tendence vývoje aktivit směřují mimo organizovaný volný čas, nepoměřuje se výkon, ale důležitým se stává prožitek – pocit sebeuspokojení, radosti, seberealizace. Projevuje se krátkodobost trendů a i volnočasové aktivity podléhají módnosti.

Dnes 84% dotázaných žen tráví svůj volný čas jinak, než jejich matky, respektive jejich rodiče. Mezi nejčastěji provozovanými činnostmi jsou sledování TV, četba časopisů, sport (vycházky, turistika, výlety). Oproti tomu návštěva kina, divadla a koncertů, stejně jako odpočinek, studium se zařadily mezi nejoblíbenějšími činnostmi na posledních místech, tzn. s nejnižší četností. Pořadí jednotlivých nejoblíbenějších činností se nepatrně liší podle toho, zda se jedná o pracovní týden a nebo víkend (tab. 1).

Televize jako fenomén volného času se na přímý dotaz s podivem umístila uprostřed zájmových činností provozovaných ve volném čase, stejně jako čtení novin a časopisů. Při křížovém dotazu nepřímo bylo zjištěno, že denně se věnuje sledování TV 63% žen, dalších 27% několikrát týdně. Četbě novin a časopisů se denně věnuje 35% a několikrát týdně 47% u četby knih byly zjištěny četnosti denně 18% a několikrát týdně 34%. Dubský (In Duffková et al., 2008) uvádí, že tendence vývoje volného času směřuje ke spíše pasivnějšímu a nenáročnému trávení volného času. Jako nejčastější činností je uvedeno sledování televize a druhou nejčastější činností (obecně) je čtení časopisů a zábavné literatury, což potvrzují i výsledky zde publikovaného výzkumu.

Důležité je zaměřit se i na mimopracovní čas žen výzkumného vzorku (tab. 2), který zahrnuje kromě volného času, čas vázaný, tzn. čas vynakládaný na opakující se rutinní činnosti každodenního života, které souvisí s vlastními biofyziologickými činnostmi a dále zajištění chodu a provozu domácnosti – nákup, úklid, praní, žehlení, dále péče o děti a vaření, jak uvádí Vodáková (2003) péče o domácnost vykazuje znaky „ženské práce“. Charakteristické je, že se činnosti vzájemně prolínají, spojují v souvislé časové řetězce. Časová náročnost jednotlivých úkonů i komplexu prací je proměnlivá – dle velikosti domácnosti, fázi životního cyklu rodiny, finančních možnostech, na důrazu kladeném na práce vykonávané mimo dům. Je to práce, která slouží členům rodiny, nejen práce nezbytná, ale je taky považována za službu bližnímu, vycházející z rodinné soudržnosti

a pomáhající ji zároveň rozvíjet. Tato práce může ženě přinášet pocit satisfakce, radosti, může ji svým způsobem přitahovat.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že 82,5% žen se téměř denně věnuje péči o domácnost, sledování televize a partnerovi, podstatnou část jim zabere vaření, četba knih a časopisů a také vyhledávání informací na internetu. Jednou až třikrát měsíčně tráví 45,7% žen čas s přáteli, stejné množství žen vyráží na procházky nebo výlet. Naproti tomu většina žen nechatuje, neprovozuje zájmovou uměleckou činnost, nepodílí se na práci v občanských institucích nebo dobročinných akcích. Důležitým faktem, který byl změřen je, že 69% dotázaných žen se nenudí a necítí se být osamělá. Vzhledem k tomu, že polovina zkoumaných žen je starší 40 let je tato skutečnost pozitivní zejména proto, že se jedná o věkovou kategorii, kde se velmi často projevuje „syndrom opuštěného hnízda“, kdy ženy neumí překonat odchod dětí z domova a velmi těžce hledají náplň volného času, který dříve věnovaly pouze rodině a dětem.

Většina žen uvedla, že denně pečuje o domácnost, v rodinách se dvěma a více dětmi bylo dotazníkovým šetřením zjištěno, že péče o domácnost je rozdělena mezi jednotlivé členy. Bylo statisticky ověřeno, že ženám s dětmi rodina pomáhá častěji, než ženám bez dětí.

I když jsou ženy zaměstnány a mají na svých bedrech péči o domácnost a rodinu dovedou si pro sebe volný čas najít, jak vyplynulo z dotazníkového šetření 31% žen, je s trávením volného času naprosto spokojeno, 45% dotázaných žen má málo volného času, ale tráví ho aktivní činnostmi, 21% žen je unaveno tím, co musí udělat, ať už v zaměstnání nebo doma a ve volném čase hlavně odpočívá, pouze 3% žen uvedla, že žádný volný čas nemá. Tento výsledek nám potvrzuje výrok, že *„volný čas není objektivní kategorie (vzniklá prostým odečítáním), ale subjektivní kategorie, závislá na individuálních potřebách, preferovaných hodnotách apod. Potvrzením toho je i fakt, že volný čas obecně je závislý na pohlaví, věku a vzdělání, zaměstnání, místu bydliště atd.“* (Hodaň, 2002, s. 175)

A jakou představu má žena o ideálním víkendu, bez omezených finančních prostředků, tj. mimo rodinný rozpočet? Na tuto otázku odpovědělo 138 žen. 45 % dotázaných touží cestovat a poznávat nové země, 31% touží, aby o ně bylo pečováno, jako ideální víkend si představují pobyt ve wellness nebo v lázních. Ojediněle se objevila touha po adrenalinovém sportu, a nebo víkendu stráveném s rodinou nebo přáteli.

Vzhledem k tomu, že chování člověka a jeho činnost do jisté míry charakterizuje k jakému životnímu stylu se přiklání, bylo záměrem výzkumu také zjistit, zda životní styl žen výzkumného vzorku ovlivňuje vnímání „volného času“ jako hodnoty.

Životní styl 40,5% žen je pracovně orientovaný, nemůžeme v tomto případě mluvit pouze o práci ve smyslu zaměstnání, protože dvě třetiny těchto žen odpovědělo, že jsou orientovány na práci v domácnosti, rády ve volném čase pracují pro rodinu, něco dobrého připraví, vypěstují na zahrádce, baví je vylepšovat domácnost, pomáhají svým dětem, tzn. ve volném čase hlavně odpočívají. 55,6 % žen jsou orientovány hédonisticky, tzn. rády si někde vyrazí, čtou, jezdí na výlety, mají rády společnost, oslavy apod. Statisticky bylo ověřeno, že ženy hédonisticky orientované vnímají častěji „volný čas“ jako hodnotu, než ženy orientované na pracovní životní styl.

Závěrem lze konstatovat, že 65 % žen výzkumného vzorku by volný čas zařadilo do svého žebříčku hodnot, pouze 9 % volný čas do žebříčku neřadí, 21 % neví, zda vnímat tento atribut jako hodnotu. Zda žena řadí volný čas do systému hodnot nebo ne závisí mimo jiné i na vzdělání. Statistickým testem významnosti bylo ověřeno, že ženy s vyšším vzděláním řadí volný čas častěji do svého hodnotového systému.

Dotazníkový výzkum potvrdil poněkud chmurný předpoklad, že velká část žen zkoumaného vzorku po splnění rodinných povinností tráví volný čas pasivně sledováním TV nebo četbou časopisů či novin. Oproti tomu je velmi nízká preference hodnot věnovaných studiu a seberozvoji, což považují za alarmující a navrhuji posilovat tyto hodnoty v povědomí společnosti v souvislosti se zdravým životním stylem.

Seberozvoj a sebevzdělávání budou jedním z nejdůležitějších faktorů pro subjektivně spokojeně prožívanou dobu ve stáří, která bude tvořit stále větší podíl života v důsledku zvyšujícího se věku průměrného dožití.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*. Votobia s.r.o., 2004. ISBN 80-7220-195-6
- ČIHOVSKÝ, J. K vývoji názorů na volný čas. In HODAŇ, B., et al. *Volný čas a jeho současné problémy*. 2002. vyd. Olomouc : Hanex Olomouc, 2002. s. 9-17. ISBN 80-85783-37-1
- ČURDOVÁ, J. Volnočasové aktivity osob s postižením. In HODAŇ, B., et al. *Volný čas a jeho současné problémy*. 2002. vyd. Olomouc : Hanex Olomouc, 2002. s. 119-125. ISBN 80-85783-37-1
- DOHNAL, T. Volný čas a komunální rekreace. In HODAŇ, B., et al. *Volný čas a jeho současné problémy*. 2002. vyd. Olomouc : Hanex Olomouc, 2002. s. 119-125. ISBN 80-85783-37-1
- DUDOVÁ, R. Jak být dobrou matkou – strategie kombinace práce a rodiny a hegemonický diskurz mateřství. In MACHOVCOVÁ, K. *Ženy na trhu práce: Realita a perspektivy*. 2007. vyd. [s.l.] : Gender Studies, o.p.s., 2007. s. 25-29. ISBN 978-80-86523-.
- DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-123-6
- FILIPCOVÁ, B. *Člověk, práce, volný čas*. Praha: Svoboda, 1966
- GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4
- HEITLINGEROVÁ, A., TRNKOVÁ, Z. *Životy mladých pražských žen*. Praha: Slon, 1998, ISBN 80-85850-56-7
- HODAŇ, B., et al. *Volný čas a jeho současné problémy*. 2002. vyd. Olomouc : Hanex Olomouc, 2002. s. 177-186. ISBN 80-85783-37-1
- HULÁKOVÁ, M. *Životní způsob a problém hodnot*. Praha: Academia, 1980.
- CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice: Základy kvantitativně orientovaného výzkumu*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0765-5
- KELLER, J. *Úvod do sociologie*. Praha: Slon, 1997, ISBN 80-85850-25-7
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Prostředí – člověk - výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2

KŘÍŽKOVÁ, A. VOHLÍDALOVÁ, M. Kdo se bojí zaměstnané matky? In KŘÍŽKOVÁ, A. et al. *Práce a péče: Proměny „rodičovské“ v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Praha: Slon, 2008. s. 85-104. ISBN 978-80-86429-94-6

KUČEROVÁ, S. *Člověk – hodnoty – výchova: Kapitoly z filozofie výchovy*. ManaCon Prešov: 1996, ISBN 80-85668-34-3

LIPOVETSKY, G. *Třetí žena: Neměnnost a proměny ženství*. Praha: Prostor, 2000. ISBN 80-7260-030-3

MAŘÍKOVÁ, H. *Velký sociologický slovník I*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3

MAŇÁK, J., ŠVEC V. (ed.) *Cesty pedagogického výzkumu: Pedagogický výzkum v teorii a praxi*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6

MAŇÁK, J., ŠVEC, Š., ŠVEC V. (ed.) *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Paido, 2005. ISBN 80-7315-102-2

MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2008. ISBN 978-80-86429-87-8

PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-7116

PETRUSEK, M. *Společnost pozdní doby*. Praha: Slon, 2007. ISBN 978-80-86429-63-2

SKÁLOVÁ, H. Perspektiva žen na trhu práce. In MACHOVCOVÁ, K. *Ženy na trhu práce: Realita a perspektivy*. 2007. vyd. [s.l.] : Gender Studies, o.p.s., 2007. s. 12-14. ISBN 978-80-86523.

ŠIKLOVÁ, J. *Dopisy vnučce*. Praha: Kalich, 2007, ISBN 978-80-7017-057-1

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007, ISBN 978-80-246-1318-5

VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9

VODÁKOVÁ, A. VODÁKOVÁ, O. (eds.) *Rod ženský: Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme*. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2003. ISBN 80-86429-18-0

Internetové zdroje :

Povolání - matka na plný úvazek. In: Ona idnes [online]. Praha: 2006 [cit.07.04.2009].

URL:<[http://ona.idnes.cz/povolani-matka-na-plny-uvazek-d27-
/ona_deti.asp?c=A060821_231150_ona_deti_web](http://ona.idnes.cz/povolani-matka-na-plny-uvazek-d27-/ona_deti.asp?c=A060821_231150_ona_deti_web)>.

Svět práce a kvalita života. In: Sborník prezentací [online]. VUBP Praha: 2006 [cit.16.04.2009].

URL:<[http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/soudoba_sociologie_II_kvalita_zivota-
svobodova.doc](http://kvalitazivota.vubp.cz/prispevky/soudoba_sociologie_II_kvalita_zivota-svobodova.doc)>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

R	Respondentka
H_0	Hypotéza nulová
H_1	Hypotéza alternativní
ČR	Česká republika
ZVŽ	Zkoumaný vzorek žen
VČ	Volný čas

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Obr. 1 : Základní členění časových kategorií	34
Obr. 2 : Moderní styl volného času	44
Graf 1 : Osobní stav ZVŽ	54
Graf 2 : Bydliště ZVŽ	54
Graf 3 : Vzdělání ZVŽ	55
Graf 4 : Počet dětí ZVŽ	55
Graf 5 : Věkové rozložení ZVŽ	56
Graf 6 : Žebříček hodnot ZVŽ	57
Graf 7 : Žebříček hodnot vzhledem k bydlišti ZVŽ	58
Graf 8 : Žebříček hodnot vzhledem k osobnímu stavu ZVŽ	59
Graf 9 : Žebříček hodnot vzhledem ke vzdělání ZVŽ	60
Graf 10 : Žebříček hodnot vzhledem k věku ZVŽ	61
Graf 11 : Volný čas jako hodnota ZVŽ	65

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 : Přehled nejoblíbenějších činností ZVŽ	62
Tab. 2 : Přehled činností ZVŽ v mimopracovním čase	63
Tab. 3 : Výpočet chí-kvadrátu, péče o domácnost v závislosti na dětech	64
Tab. 4 : Výpočet chí-kvadrátu, závislost vzdělání na zařazení VČ do systému hodnot	66
Tab. 5 : Výpočet chí-kvadrátu, závislost vzdělání na zařazení VČ do systému hodnot	66
Tab. 6 : Výpočet chí-kvadrátu, závislost vzdělání na zařazení VČ do systému hodnot	67
Tab. 7 : Výpočet chí-kvadrátu, závislost životní stylu na vnímání hodnoty VČ	69

SEZNAM PŘÍLOH

P I Dotazník

82

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážená paní/slečno

vyplněním dotazníku pomůžete výzkumné práci o volnočasových aktivitách žen. Vámi uvedené skutečnosti jsou anonymní, data z dotazníku budou převedena do grafů podle různých skupin a originál dotazníku bude zničen.

Za Vaši pomoc při výzkumu Vám srdečně děkujeme.

bydliště:

- vesnice   menší město 5-15 tis. obyvatel   větší město nad 15 tis. obyvatel

stav

- svobodná   vdaná   rozvedená/vdova   druh/družka

vzdělání

- základní   středoškolské   středoškolské s maturitou   vysokoškolské

věk : _____

zaměstnání

- zaměstnaná   samostatné podnikání/OSVČ   studující
 nezaměstnaná   žena na mat. dovolené   žena v domácnosti /důchodce

počet dětí

- bezdětná   1 dítě   2 děti   3 a více dětí

děti ve věku : /pokud máte například 1 dítě předškoláka a druhé školáka na 2. stupni ZŠ, zakřížkujte obě kategorie/:

- předškolák   1. stupeň ZŠ   2. stupeň ZŠ   středoškolák/učeň   dospělé

Je starost o domácnost rozdělena rovnoměrně mezi členy v domácnosti?

- ano pravidelně   nikdy   někdy   velmi málo

Kolik hodin volného času týdně v pracovní dny máte výhradně pro sebe /na své aktivity/ a co v té době ze všeho nejraději děláte /četba, sport, TV, ruční práce, návštěva kamarádky... apod./ prosím uveďte: přibližný počet hodin volného času během pracovního týdne:

nejoblíbenější činnosti:

Kolik hodin volného času v sobotu a neděli máte výhradně pro sebe /na své aktivity/ a jakou činností je nejčastěji trávíte:

přibližný počet hodin volného času týdně:

nejoblíbenější činnosti:

Největší uspokojení pro mne znamená, když ve svém volném čase:

- si dám pořádně do těla při sportu
 vytvořím hodnotu pro rodinu /udělám zavařeninu, upletu svetr, vysázím květiny
 zažiji mimořádný zážitek /výlet, divadlo, ples, projížďka na koni, skok padákem...
 zvýším svoji hodnotu na trhu práce /jazykový nebo jiný kurz, školení../
 totálně si odpočinu /TV, relaxace ve vaně, spánek/
 jiné .....

Nejvíce mne lákají činnosti typu / zakřížkujte 3 možnosti/:

☐ sporty, posilovna, cvičení	☐ zahradničení
☐ divadla, koncerty, kino	☐ meditace, četba filosofické literatury
☐ plesy – hodně lidí a formální oblečení a chování	☐ návštěva restaurací a kaváren
☐ namáhavé cestování do větších vzdáleností	☐ hlídání malých dětí přátel
☐ jazykové kurzy a jiná školení	☐ vysedávání s kamarádkami u kávy či čaje a probírání „života“
☐ zavařování, konzervování potravin	☐ chození po obchodech a nákupy oblečení, prohlížení zajímavého zboží ...
☐ ruční práce /pletení, šití	
☐ kutilství a vylepšování obydlí vlastními silami	

Naprosto mne neláká /ani by mne nenapadlo tu činnost dělat ve volném čase zakřížkujte 3 možnosti i více/

- sporty, posilovna, cvičení
- divadla, koncerty, kino
- plesy – hodně lidí a formální oblečení a chování
- namáhavé cestování do větších vzdáleností
- jazykové kurzy a jiná školení
- zavařování, konzervování potravin
- ruční práce /pletení, šití
- kutilství a vylepšování obydlí vlastními silami
- zahradničení
- meditace, četba filosofické literatury
- návštěva restaurací a kaváren
- hlídání malých dětí přátel
- vysedávání s kamarádkami u kávy či čaje a probírání „života“
- chození po obchodech a nákupy oblečení, prohlížení zajímavého zboží ...

Co Vás nejvíce charakterizuje ve volném čase /prosím, zakřížkujte jen jednu možnost/

ráda pracuji, ve volném čase studuji nebo se zdokonaluji v činnostech souvisejících s mou profesí, chci být v práci dobrá a práce je částečně můj koníček

ráda se jdu pobavit s přáteli do restaurace, do kavárny nebo na pizzu, nevdám mi uspořádat doma večírek pro kamarády, mám ráda společnost a oslavy všeho druhu, ráda nakupuji a prohlížím nové zboží, nebo ráda sportuji či se na sport dívám v televizi

ráda se dovídám něco nového, čtu knihy, zajdu do kina nebo divadla, jedu na výlet někam do neznáma, sleduji cestopisné, historické nebo přírodopisné pořady /hlavně ČT 2/, cítím se dobře mezi malým okruhem svých přátel a nejraději jsem s rodinou

nemám ráda velké sešlosti lidí a hlučné oslavy, raději menší společnost 1-2 lidí se kterými si rozumím, moc nevařím, raději si něco přečtu a hromadění majetku mi nic neříká

ráda pracuji pro rodinu, něco dobrého připravím nebo vypěstuji na zahrádce, jsem v domácnosti šikovná a baví mne vylepšovat domácnost, ráda pomáhám dětem

Máte problém si najít volný čas pro sebe?

- vždy někdy
 ne, plánuji dopředu snažím se, ale narazím na odpor ze strany rodiny
 ano, jsem pracovně vyčerpána

Máte podporu v rodině při trávení volného času, dle Vašeho výběru ?

- ano ne někdy ano, pokud jej trávím s rodinou

Stalo se, že partner několikrát vyvolal konflikt, pokud jste se věnovala ve volném čase aktivitám bez účasti rodiny nebo partnera?

- ano ne nepamatuji se

Je podle Vašeho názoru důležité mít část volného času pouze pro sebe a svoje aktivity?

- ano ne, raději se věnuji rodině nevím

K níže uvedeným hodnotám přiřaďte body od 5 do 1 podle důležitosti, kterou jim momentálně přiřadíte

/od nejvíce důležitých – 5 bodů až po v současné době pro Vás nejméně důležité – 1 bod/

....úspěch mých dětí	....být užitečná druhým
....životní partner	....láska
....zaměstnání	....majetková nezávislost na partnerovi
....vzdělávání se, rozvoj mé osobnosti	....být společensky oceňována
....zdraví	....volné rozhodování o svém životě
....Bůh	....volný čas
....přátelství a přátelé	....zdravé životní prostředí
....úspěch v zaměstnání	....vlastní bydlení
....harmonická rodina	....morálka, mravnost
....dost peněz pro zajištění rodiny	...../jiné, uveďte/.....

Zařadila by jste volný čas do svého hodnotového žebříčku, pokud ano, uveďte kolik bodů by jste přiřadila .

- ano _____ ne nevím

Trávíte volný čas podobnými aktivitami jako Vaši rodiče ve stejném věku?

- ano ne

Co je podle Vás nezbytný předpoklad k provozování volnočasových aktivit?

- dobrá organizace času pomoc rodiny a partnera v domácnosti
 dostatek peněz jiné – prosím uveďte:

Co mi brání trávit volný čas podle mých představ :

- nedostatečná nabídka kulturních programů vzdálenostně dostupných
 nepochopení ze strany muže (vždy se potom hádáme)
 přílišná zaměstnanost dětmi, rodinou
 příliš náročná práce
 jiný (uveďte).....

Se způsobem trávení svého volného času jsem spokojena :

- naprosto
 mám málo volného času, ale trávím ho aktivní činností
 jsem unavená tím, co udělat musím a ve volném čase hlavně odpočívám /TV, spánek/
 žádný volný čas nemám

Pokud bych mohla prožít ideální víkend /a měla na něj peníze mimo rodinný rozpočet/, potom bych nejraději dělala /popust'te uzdu svým snům/:

.....

V mimopracovním čase se věnuji těmto aktivitám:

denně /skoro denně, 1-3x týdně, 1-3x měsíčně, méně často, vůbec ne – viz. Tabulka níže – příslušné pole označte křížkem

	Téměř denně	1-3 x týdně	1-3 x měsíčně	Méně často	Vůbec ne
péče o domácnost					
péče o děti					
vaření					
sledování TV					
četba novin/časopisů					
četba knih					
přátelé a kamarádky					
partner					
sebevzdělávání/učení					
procházka, výlet					
venčení zvířátka					
sportovní aktivity					
zahrádka, chovatelství					
ruční práce					
návštěva kavárny					
Internet – hledání informací					
Internet - chat					
nicnedělání/ nuda					
pocit osamění					
nakupování pro radost, šopování					
toulání, bloumání					
práce navíc mimo hlavní pracovní úvazek					
kino					
divadlo, koncert					
zájmová umělecká činnost hra na nástroj, malování aj.					
dobročinná práce					
práce v občanských institucích /Sokol, kroužky/					
Jiné.....					